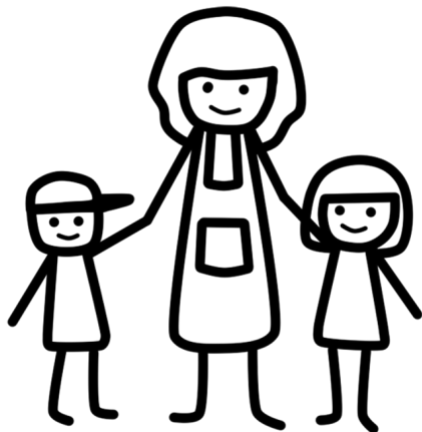

HJEMMEPASNING I PRÆSTATIONS- OG ARBEJDSAMFUNDET

En undersøgelse af anerkendelsesbetingelser og
identitetsudvikling

Rikke Taagaard Madsen
Studienummer: 20170895

Speciale ved Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde
Institut for Sociologi og Socialt Arbejde
Aalborg Universitet, København
Vejleder: Søren Rudbæk Juul

Antal anslag: 164.949

Abstract

This thesis examines which challenges parents, who have chosen in-home child care, experience in our present society which is characterized as a performance society (meritocracy), a high-speed society and a working society.

The thesis contains an examination of the conditions for recognition that the parents are met with as well as an examination of their identity development. Subsequently, it is examined how the three above-mentioned characteristics of the present society influence the parents' conditions for recognition and their identity development. The examination is carried out qualitatively where five parents, who have chosen in-home child care, have been interviewed.

My interest for this subject originates from my own experiences with a short period of doing in-home child care and an experience with lack of understanding and recognition from my surroundings. Through the elective course Social Pathologies on the Master's degree program in Social work I acquired knowledge on the above-mentioned characteristics of the present society and how they influence on the conditions for recognition. Furthermore, according to Statistics Denmark we are currently experiencing a significant increase in the number of parents who choose in-home child care and this increase may be a result of the significant focus on children's well-being in day care facilities which was set out during the spring of 2019.

The conclusion is, that parents, who chose in-home child care, experience difficult conditions for recognition, especially in relation to the esteem-sphere. This results in social struggles both on an individual level and on a collective level. The reason for the lack of recognition may be that a lifestyle as a parent, who have chosen in-home child care, is not consistent with the general demand for performance and acceleration in performance society (meritocracy) and the high-speed society. The lack of recognition causes that the parents experience difficulties with developing a coherent identity as they often tend to avoid mentioning their choice of in-home child care when they meet new people. They try to manage the difficulties by turning to other activities, such as volunteering and stock trading, in order to have something to talk to other

people about other than in-home child care. Furthermore, it appears that parents, who have chosen in-home child care, often feel stigmatized by their surroundings and as a result they have a tendency to search for communities with other parents, who have chosen in-home child care, in which they can share norms and values.

Indholdsfortegnelse

ABSTRACT	1
KAP. 1 - INDLEDNING	5
1.1. MOTIVATION	5
1.2. PROBLEMFELT	7
1.3. PROBLEMFORMULERING	9
1.4. RELEVANS FOR FELTET SOCIALT ARBEJDE	10
1.5. AFGRÆNSNING	13
KAP. 2 - TEORETISK RAMME	14
2.1. ANERKENDELSESTEORI	14
2.2. KONKURRENCESTATEN	17
2.3. ARBEJDSAMFUND	17
2.4. UDVIKLING AF IDENTITET	18
2.5. PRÆSTATIONSSAMFUNDET	19
2.6. ACCELERATIONSSAMFUNDET	21
KAP. 3 - VIDENSKABSTEORETISKE OVERVEJELSER	24
3.1. HERMENEUTISK VIDENSKABSTEORETISK POSITION	24
3.2. FORFORSTÅELSE	26
KAP. 4 - METODISKE OVERVEJELSER	28
4.1. FORBEREDELSE AF INTERVIEWS	28
4.2. DATABEARBEJDNING	32
4.3. ANALYSESTRATEGI	33
KAP. 5 - ANALYSE	37
5.1. ANALYSEDEL 1 – ANERKENDELSE I PRÆSTATIONS- OG ACCELERATIONSSAMFUNDET	38
5.1.1. SOCIAL VÆRDSÆTTELSE	39
5.1.2. UDVIKLING I ANERKENDELSESORDENEN	41
5.1.3. KRITIK FRA OMGIVELSERNE	42
5.1.4. ANERKENDELSESKAMPE	43
5.1.5. MANGLENDE ANERKENDELSE I KÆRLIGHEDSSFÆREN	49
5.1.6. EFTERLEVELSE AF SAMFUNDSNORMEN	51
5.1.7. PRÆSTATIONS- OG ACCELERATIONSSAMFUNDETS PRÆMISSER	52
5.1.8. MULIGHEDEN FOR AT LEVE ”DET GODE LIV”	54
5.1.9. DELKONKLUSION	55

5.2. ANALYSEDEL 2 – UDVIKLING AF IDENTITET I ARBEJDSSAMFUNDET	57
5.2.1. UDFORDRINGER I MØDET MED ANDRE	57
5.2.2. EN MERE ANERKENDELSESVÆRDIG ETIKET	59
5.2.3. HVAD ER "VIGTIGT" I DET NUVÆRENDE SAMFUND	61
5.2.4. KRAV I ET ARBEJDSSAMFUND	62
5.2.5. FORSTÅELSE AF BEGREBET "ARBEJDE"	63
5.2.6. DELKONKLUSION	64
5.3. ANALYSEDEL 3 – STIGMATISERING	65
5.3.1. STIGMA	65
5.3.2. MORALSK KARRIERE OG STIGMAKATEGORI	67
5.3.3. HJEMMEPASNING OG DRAMA	69
5.3.4. SAMHANDLINGS(U)ORDEN	70
5.3.5. FÆLLESSKABER AF "LIGESINDEDE"	71
5.3.6. STIGMAKATEGORI OG PARALLELSAMFUND	73
5.3.7. PRESSIONSGRUPPER OG SOCIAL ETIKET	76
5.3.8. DELKONKLUSION	77
KAP. 6 – KONKLUSION	78
KAP. 7 – PERSPEKTIVERING	81
LITTERATUR.....	84

Kap. 1 - Indledning

Nærværende projekt har til hensigt at undersøge, hvilke udfordringer der kan være for de forældre, der vælger at hjemmepasse deres børn. Tendensen til at hjemmepasse har de senere år været stigende, og formanden for SAMFO Danmarks småbørnsfamilieforening beskriver det som: *"...en megatrend, at man hjemmepasser sine børn. Det er en trend i tiden, at man ønsker et anderledes familieliv. Et familieliv mere i balance med ro, tid og omsorg"* (Jyske Vestkysten, 2019). Projektets ærinde er at frembringe en viden om, hvordan hjemmepassende forældre oplever de udfordringer, der kan være ved hjemmepasningen og der tages udgangspunkt i anerkendelsesbetingelserne i præstationssamfundet (Petersen, 2016), i accelerationssamfundet (Rosa, 2014), samt hvordan der opretholdes en identitet uden et arbejde i arbejdssamfundet (Jacobsen & Tonboe, 2004).

1.1. Motivation

Udgangspunktet for projektet er egne oplevelser fra barsel med min søn for 4 år siden. Hans far og jeg traf dengang en beslutning om at udskyde institutionsstart, indtil vores søn blev 15 måneder for at give ham mulighed for at være hos sin mor, indtil han var lidt ældre og dermed lidt mere rustet til den nye verden i institution. Den beslutning er jeg i dag meget glad for, at vi traf, om end der fulgte nogle negative konsekvenser med. Særligt i den tid, efter han var rundet 1 år, blev jeg mødt med en del skepsis fra omverdenen i form af kommentarer om, at det måtte være på tide, at han kom afsted i vuggestue, da han da helt klart skulle udfordres noget mere, end hvad jeg havde mulighed for derhjemme. Desuden kom der kommentarer om, hvordan jeg også måtte trænge til at "bruge mig selv" lidt igen og være noget andet end bare mor. Jeg oplevede disse kommentarer som frustrerende, da jeg dengang var, og stadigvæk er, af den overbevisning, at vi traf den bedste beslutning for vores barn ved at udskyde institutionsstart. Jeg følte mig nødsaget til at forsvare vores valg og følte samtidig, at der var en grad af nedlæthed i folks manglende forståelse for valget. Jeg oplevede i høj grad, at det tilsyneladende ikke var et anerkendelsesværdigt valg i det nuværende samfund, hvor det forventes, at man bidrager til fællesskabet gennem samfundsnyttigt arbejde.

Efter denne oplevelse er der opstået en undren over, hvad det er for nogle værdier og normer, der hersker i det nuværende samfund, og som åbenbart får os til at se ned på en beslutning om at give vores børn mest mulig omsorg og nærvær i den første tid af barnets liv og udsætte egne behov for en stund. Ud fra min betragtning, og som stigende grad bekræftes forskningsmæssigt (Forskerzonen, 2020)(Psykiatrifonden), virker det meget naturligt, at barnet skal tilbringe så meget tid som muligt sammen med sin mor, frem til en vis alder naturligvis, men der hersker tilsyneladende en anden overbevisning blandt andre i samfundet.

1.1.1. Nye begreber

Gennem valgfaget "Sociale Patologier" på mit kandidatstudie i socialt arbejde stødte jeg på begreber som *anerkendelse*, *præstationssamfund* og *accelerationssamfund* samt fik en dybere forståelse af, hvordan Ove Kaj Pedersens begreb om konkurrencestaten og dennes præmisser har indlejret sig dybt i vores samfunds individer og er med til at påvirke, hvordan vi tænker og agerer i mange af livets facetter. Disse begreber gav mig en bedre forståelse af de reaktioner, jeg dengang mødte, og af, hvordan beslutningen ikke stemte overens med kravene om præstation og acceleration eller kravet om at bidrage mest muligt til fællesskabet gennem et arbejde.

Den danske sociolog Anders Petersen beskriver med begrebet *præstationssamfundet*, hvordan man i det nuværende samfund skal være i "vedvarende aktivitet" for ikke at gå i stå og undgå den pinsel, der hertil hører (Petersen, 2016). Petersen beskriver, hvordan det er at være individ i vores samfund i dag, og hvordan det er vigtigt konstant at være i aktivitet og kunne præstere, da det ifølge ham er en del af vores sociale regler og normer (ibid.). At hjemmepasse sine børn, og dermed være uden for arbejdsmarkedet, kan ifølge Anders Petersen medføre en pinsel og en risiko for at "blive en taber", hvilket jeg finder relevant at undersøge nærmere i forhold til valget om hjemmepasning.

Anders Petersen er ikke den eneste, der har beskrevet vigtigheden af vedvarende aktivitet, som et karakteristika for det moderne samfund. Følgende citat fra den tyske sociolog Hartmut Rosa viser en lignende beskrivelse af vores samfund:

”Kampen om anerkendelse i det moderne samfund er også en kamp om hastighed: Eftersom vi opnår social anerkendelse i konkurrence, er hastigheden helt afgørende for det moderne samfunds anerkendelses-koodinater. Man må være hurtig og fleksibel for at opnå og bibeholde social anerkendelse, men samtidig driver vores egen kamp for anerkendelse uophørlig accelerationen videre. (...) Det er de hurtigste, der vinder, og de langsomste, der sakker agterud og taber.” (Rosa, 2014)

Rosa beskriver her, hvordan ikke kun præstation og aktivitet er vigtigt, men at også hastighed er afgørende. Af Rosa sættes hastighed i relation til at opnå social anerkendelse, hvor de hurtigste vinder anerkendelsen, og de langsomste taber kampen om anerkendelse. Som hjemmepasser, hvor man netop fremstår som en af de langsomste i denne kontekst, bliver man altså, ifølge Rosa, til taber i denne kamp om anerkendelse.

1.2. Problemfelt

De senere år har der i Danmark været en markant stigning i antallet af forældre, der vælger at hjemmepasse deres børn. På landsplan var der i 2019 2.665, der hjemmepassede, hvor der i 2018 kun var 1.792. I 2008 lå tallet på 1.366, så der er altså næsten sket en fordobling fra 2008 til 2019 (Danmarks Statistik). Stigningen er sket i en periode, hvor der generelt er et stort pres på individet i samfundet og ikke mindst på børnefamilierne i Danmark. Vores samfund kan betegnes som værende et arbejdssamfund på den måde, at alle i samfundet har kastet deres kærlighed på arbejdet, hvilket bl.a. medfører, at familielivet sættes under stort pres (Jacobsen & Tonboe, 2004). Samtidig er der sket et skift fra at være borger i velfærdsstaten og til nu at være soldat i konkurrencestatens tjeneste. Med dette skal forstås, at vi nu alle bliver påvirket til at have fokus på at bidrage mest muligt til fællesskabet gennem arbejde og til at sikre den største og mest kvalificerede arbejdskraft til Danmark (Pedersen, 2011). Det betragtes derfor som solidarisk, at man arbejder og således bidrager til fællesskabet, og ud fra dette synspunkt kan beslutningen om hjemmepasning af sine børn og fravalg af arbejde i den periode, hvor hjemmepasningen finder sted, betragtes som usolidarisk over for fællesskabet, og dermed fremstår beslutningen meget lidt anerkendelsesværdig.

I det såkaldte arbejdssamfund, som vi i dag lever i, er et begreb som Work-life-balance yderst relevant og ikke mindst for småbørnsforældrene. Der er ligeledes kommet et større og større fokus på, hvordan det er at være børnefamilie i Danmark i dag. Dels i forhold til netop denne balance mellem arbejdet og familielivet og dels i forhold til, hvordan børnene har det i institutionerne. Der har været store besparelser, som har ramt børnenes daginstitutioner hårdt, og som i foråret 2019 bl.a. førte til store demonstrationer landet over og til forældrebevægelsen "Hvor er der en voksen". I den forbindelse blev det i medierne ofte belyst bl.a. hvor mange børn den enkelte pædagog har ansvaret for alene i visse tidsrum, og hvor lidt voksenkontakt det enkelte barn har i løbet af dagen, og eksperter udtalt sig derudover om de omfattende følger det kan have ikke at få denne voksenkontakt. Den nye opmærksomhed på dette problem har gjort, at man som småbørnsforældre er blevet konfronteret med, at selvom de fleste børn i Danmark i dag bliver passet i institution, er det ikke nødvendigvis det bedste for barnet, hvilket har ført til, at visse forældre, og i stigende grad, træffer en beslutning om at passe børnene i hjemmet i stedet for at få dem passet i daginstitution. Men hvordan opleves hjemmepasningen så af de forældre, der træffer en sådan beslutning, når de lever i et samfund, hvor det som nævnt betragtes som usolidarisk ikke at bidrage til fællesskabet gennem et arbejde?

I november 2019 afholdt TV2/ Fyn Event et arrangement for hjemmepassere, som der efterfølgende kom en artikel ud af. Artiklen tog udgangspunkt i udtalelser fra forskellige hjemmepassere, som bl.a. handler om den baggrund, hvorpå deres valg om hjemmepasning blev truffet, og hvordan de socialiserer sig selv og deres børn, men en stor del af artiklen handler også om den stigmatisering, som de møder fra omverdenen. Eksempelvis følgende citat: *"Jeg møder det ikke så tit personligt, men mere i medierne. Der er den her kritik af, om det er nok for børnene at være hjemme. Kan den voksne udfordre sig selv nok, og hvad vil man med sin uddannelse? Kan man komme ind på arbejdsmarkedet igen?"* (TV2 FYN, 2019).

Der synes altså at være et paradoks i det nuværende samfund, hvor der både er en stærk kritik af daginstitutionerne, normeringerne og institutionernes omsorgspotentialer i forhold til børnene, men når man som forælder træffer en beslutning om at passe sit barn hjemme, så mødes denne beslutning med kritik og en meget begrænset respekt over for beslutningen.

Spørgsmålet er så, hvordan valget om hjemmepasning påvirker den forælder, der hjemmepasser, og hvordan oplever hjemmepasserne reaktionerne fra andre, når de har truffet et valg, som netop adskiller sig meget fra den norm, der ellers hersker i det nuværende samfund. Det, der er anerkendelsesværdigt i det nuværende samfund, stemmer tilsyneladende ikke overens med den måde, hvorpå hjemmepasserne har valgt at leve, og det er derfor interessant at undersøge, hvorvidt hjemmepasserne oplever sig anerkendte for deres valg om hjemmepasning, og hvorvidt de føler sig værdsatte for netop dette valg. Følgende citat danner et godt grundlag for, hvad jeg gerne vil undersøge hos hjemmepasserne:

”Hvis jeg ikke værdsættes for de værdier, jeg tilskriver mig selv, fører det til skade på min identitet. Jeg får svært ved at opretholde mine positive forestillinger om mig selv. Mit selvforhold lider skade, og jeg overtager måske nogle af omgivelsernes negative stemplinger i min personlighed. I den forstand er manglende anerkendelse en form for undertrykkelse.” (Juul, 2017)

Netop spørgsmålet om hvorvidt hjemmepasserne føler sig undertrykte som resultat af manglende anerkendelse for deres valg om hjemmepasning vil være fokus i nærværende projekt, og ligeledes hvordan omgivelsernes reaktioner kan have en indflydelse på hjemmepassernes identitet og selvforhold.

1.3. Problemformulering

Ovenstående problemfelt sammenfattes i følgende problemformulering:

Hvilke udfordringer kan der være for den forælder, der vælger at hjemmepasse sine børn i et præstations-, accelerations- og arbejdssamfund?

Som led i besvarelsen af problemformuleringen indgår følgende arbejdsspørgsmål:

- Hvordan oplever hjemmepasserne anerkendelsesbetingelserne i præstations- og accelerations-samfundet og dermed muligheden for at leve ”det gode liv”?

- Hvordan påvirkes hjemmepassernes identitet i et såkaldt arbejdssamfund, hvor arbejde betragtes som værende afgørende for udviklingen af identitet?
- Oplever man sig som hjemmepasser stigmatiseret, og hvilken betydning kan det have for den enkelte hjemmepasser?

Begreberne *anerkendelse*, *præstationssamfund*, *accelerationssamfund* og *arbejdssamfund* vil der blive redegjort nærmere for i kap. 2 - "Teoretisk ramme".

1.4. Relevans for feltet socialt arbejde

1.4.1. Hjemmepasning som socialt problem

Når jeg vælger at inddrage denne problemstilling til feltet socialt arbejde, gør jeg det bl.a. på baggrund af, at jeg betragter hjemmepasning som en social afvigelse. Den sociale afvigelse består i, at hjemmepasningen fremstår som en tilstand, der er i uoverensstemmelse med de værdier og normer, der er fremherskende. Endvidere kan man betragte vores samfund som et socialt system og som et ligevægtssystem, hvor der gerne skulle være en ligevægt, og hvor alle elementer af det sociale system har en bestemt funktion, som skal bidrage til systemets reproduktion og overlevelse (Rubington & Weinberg, 2011). I et arbejdssamfund, som jeg senere redegør for betydningen af, kan det ud fra de fremherskende normer være svært at se, hvilken funktion hjemmepasserne har for vores samfund, altså for det sociale system.

1.4.2. Hjemmepasning og socialt arbejde

Begrebet socialt arbejde er vanskeligt at definere, og der findes mange forskellige opfattelser af, hvad der er socialt arbejde (Uggerhøj, 2008). Under denne redegørelse for relevansen af nærværende projekts problemstilling trækker jeg på Kaspar Villadsens beskrivelse af den filantropiske dimension i bogen "Det sociale arbejdes genealogi", hvor han inddrager Mark Philips artikel fra 1979 om "Det sociale arbejdes vidensform". Om det sociale arbejdes opgave beskrives følgende:

"...at gøre mennesker, der afviger fra samfundets normer, til integrerede samfundsborgere (...). Socialt arbejde drejer sig om at opdyrke generel

samfundskompetence eller skabe, hvad man kunne kalde en 'generel social subjektivitet' hos den enkelte. Mange praksisfelter indebærer subjektivisering, men det særlige ved socialt arbejde er, at der er tale om at skabe kompetente samfundsborgere i en almen forstand.” (Villadsen, 2004)

Da hjemmepasning kan betragtes som en afvigelse fra samfundets normer, kan det sociale arbejde med denne målgruppe forstås ud fra citatet, nemlig at gøre hjemmepasserne, der netop afviger fra samfundets normer, til integrerede samfundsborgere.

Ovenstående citat stemmer ligeledes godt overens med Mariannes Skyttes redegørelse for socialt arbejde, der beskriver følgende:

”...socialt arbejde er karakteriseret ved indsatser, som sigter mod at muliggøre alles deltagelse i samfundet. Socialt arbejde balancerer mellem samfundskrav til borgerne om at arbejde, deltage, opføre sig lovlydigt og normalt m.m. og borgernes krav om sikkerhed, tryghed og autonomi” (Skytte, 2017)

Her nævnes ligeledes, hvordan det sociale arbejde består i indsatser, som skal bidrage til, at borgerne lever op til samfundets krav om bl.a. arbejde og at opføre sig normalt – begge dele kan der argumenteres for, at hjemmepasserne ikke gør.

1.4.3. Socialt arbejde på beskæftigelsesområdet

Når man lever i et samfund, hvor det betragtes som værende ens pligt som borger at være i beskæftigelse, og hvor det samtidig fremstår som en individuelt identitetsskabende faktor at være i beskæftigelse (Jacobsen & Tonboe, 2004), er det selvfølgelig noget, der fylder en stor del af det sociale arbejdes felt. Arbejdsløshed betragtes i sig selv som værende et socialt problem, og dette skal forsøges løst gennem det sociale arbejde. Der har været store forandringer inden for beskæftigelsesområdet, hvor udviklingen fra velfærdsstat til konkurrencestat har haft en stor betydning og afspejles tydeligt i lovgivningen på området. Siden 2000 har der været mere og mere fokus på, at få flere og flere i arbejde, hvilket har afspejlet sig i de tre reformer, der er gået under

navnene "Flere i arbejde", "Ny chance til alle" og "Flere i uddannelse og job". I sidstnævnte fra 2013 skete der en udvikling, hvor muligheden for som arbejdsløs kontanthjælpsmodtager at høre under en passiv kategori blev fjernet, og hvor der blev stillet krav om, at alle kontanthjælpsmodtagere som minimum skulle kategoriseres som "aktivitetsparat". Dermed blev muligheden for at få en "pause" væk fra kampen mod beskæftigelse altså fjernet, og man skulle dermed konstant holdes i en vedvarende, beskæftigelsesrettet aktivitet (Caswell & Dall, 2015). Konsekvenserne, af at man betragter arbejdsløshed som et socialt problem, kan være, at man kommer til at negligere de andre faktorer, som arbejdsløsheden kan skyldes, og i stedet fokuserer for meget på, at arbejdsløsheden må bunde i manglende egenskaber eller manglende handlinger hos de ledige (ibid.) Dette fokus kan have en betydning for hjemmepasserne, da de som "arbejdsløse" kan opleve at blive forbundet med netop at have manglende egenskaber eller manglende handlinger i forhold til beskæftigelse, som derfor bør løses gennem det sociale arbejde.

1.4.4. Manglende anerkendelse

Ifølge Axel Honneths kan den manglende anerkendelse være med til at vanskeliggøre hjemmepassernes mulighed for at leve det gode liv. Den anerkendelsessfære, som betegnes som *solidaritetsfæren*, som beskrives nærmere i kap. 2 – "Teoretisk ramme", er ifølge Honneth afgørende for, at den enkelte kan udvikle et selvværd og er særligt afgørende i forhold til projektets problemstilling. Oplever man en krænkelse inden for denne sfære, består den ofte i nedværdigelse eller stigmatisering og kan være med til at nedbryde netop selvværdet og fremkalde skam, indignation og vrede (Honneth, 2003)(Juul, 2010). Konsekvenserne af denne nedværdigelse eller stigmatisering kan føre yderligere med sig, som af den årsag kan bringe hjemmepasseren i kontakt med det sociale arbejdes felt.

1.4.5. Sekundær afvigelse

Når der i nærværende afsnit er argumenteret for, at hjemmepasning kan ses som en social afvigelse, er det relevant også at se på, hvad den sociale afvigelse kan medføre. Den amerikanske sociolog Edwin Lemert har beskæftiget sig med begreberne "primær afvigelse" og "sekundær afvigelse", hvor den primære afvigelse i forhold til hjemmepasserne er selve hjemmepasningen og

det ikke at arbejde. Den sekundære afvigelse opstår på baggrund af den stempling, hjemmepasserne får gennem den primære afvigelse og kan blive skabt ved, at hjemmepasseren eksempelvis klassificeres som medlem af en bestemt gruppe, hvor der skabes et pres i retning af at identificere sig med andre fra denne gruppe. Den sekundære afvigelse kan endvidere skabes ved, at hjemmepasseren bliver betragtes som generel afviger, og der skabes en grænse mellem normale og afvigere, hvilket kan medføre eksklusion og undvigelse fra andres side. Endvidere kan den sekundære afvigelse opstå ved, at det at være afviger kommer til at overskygge de andre egenskaber og sociale roller, hjemmepasseren ellers har, og dermed forstærke presset i retning af, at hjemmepasseren selv identificerer sig som afviger. At påtage sig afvigerrollen kan ske både direkte og indirekte, hvor det i sidstnævnte tilfælde drejer sig om, at hjemmepasseren internaliserer andres opfattelse af dem og dermed gør disse opfattelser til deres egne (Lemert, 1951).

1.5. Afgrænsning

For at gøre projektet mere specifikt har jeg valgt at lave en afgrænsning i forhold til målgruppen. Fokus i nærværende projekt vil derfor være forældre til børn frem mod skolealderen, som har truffet en beslutning om at passe barnet/børnene hjemme frem for at sende dem i daginstitution. Afgrænsning er foretaget på baggrund af, at selve debatten i medierne om hjemmepasning primært drejer sig om denne målgruppe, og at stigningen af hjemmepassere ligeledes omfatter de såkaldte småbørnsfamilier, altså netop nærværende projekts målgruppe. Endvidere er det, som nævnt i indledningen, småbørnsfamilierne, der oplever de største vanskeligheder i forhold til familie- og arbejdsbalancen og dermed også dem, der presses mest i forhold til at få en hverdag til at hænge sammen.

Kap. 2 - Teoretisk ramme

Som nævnt ovenfor har jeg valgt at inddrage begreberne *anerkendelse*, *præstationssamfund*, *accelerationssamfund* og *arbejdssamfund*, og i dette kapitel vil jeg redegøre nærmere for disse begreber. Når begreberne er inddraget i problemformuleringen skyldes det, at jeg i undersøgelsen vil tage udgangspunkt i begreberne og teste dem i empirien.

Nærværende kapitel vil indeholde en beskrivelse af, hvad der er anerkendelsesværdigt i det nuværende samfund, som i analysen vil sammenholdes med projektets informanternes udsagn og dermed skabe en forståelse af hjemmepassernes anerkendelsesbetingelser og mulighed for at leve "det gode liv". For at bidrage med den bedste beskrivelse af netop dette, vælger jeg at sammenkoble de fire begreber *anerkendelse*, *præstationssamfund*, *accelerationssamfund* og *arbejdssamfund*.

2.1. Anerkendelsesteori

Når der redegøres for begrebet anerkendelse, gøres det med udgangspunkt i Axel Honneths anerkendelsesteori. Honneths anerkendelsesteori skal forstås som et kritisk normativt ideal og adskiller sig dermed fra de andre tre begreber, som ikke skal forstås som normative idealer, men derimod som samtidsdiagnoser. Disse samtidsdiagnoser skal skabe en forståelse af, hvad der er på spil i det nuværende samfund, og som vanskeliggør opnåelsen af anerkendelse for visse grupper af individer i samfundet, heriblandt hjemmepasserne. Da Honneths anerkendelsesteori kan bruges til netop at bestemme, hvilke udviklingstendenser i samfundet, som kan betragtes som værende patologiske, kan en sammenkobling af anerkendelsesteorien og samtidsdiagnoserne dermed skabe en forståelse af de formelle betingelser, der er for hjemmepassernes muligheder for selvrealisering og dermed det gode liv. Ifølge Honneth er anerkendelse nemlig et eksistentielt menneskeligt behov og en grundbetingelse for selvrealisering, og man er dermed afhængige af andre for at realisere sig selv (Honneth, 2003). Det er derfor en vigtig teori at inddrage til dette projekt, hvor hjemmepassernes mulighed for at skabe et godt liv sættes i fokus. I det følgende vil indgå en nærmere beskrivelse af, hvordan denne anerkendelse, som betingelse for det gode liv, skal foregå.

2.1.1. De tre anerkendelsessfærer

Honneth beskriver tre anerkendelsessfærer, som tilsammen danner betingelsen for det gode liv. Den første sfære er *kærlighedsanerkendelsen*, som skal forstås som de primære relationer mellem familiemedlemmer og venner, hvor de udgør symmetriske relationer, og hvor individet etablerer en fortrolighed med sine egne ressourcer og værdier og oplever dem blive mødt med anerkendelse. Herigennem udvikles selvtilliden, og individet bliver endvidere herigennem sat i stand til at handle og kommunikere. Den anden form for anerkendelse er inden for det *retlige* og består i en universel retlig ligebehandling af alle. Denne form for anerkendelse skal udvikle individets selvagtelse og kan opnås, hvis individet oplever, at det er på lige fod med andre og som en del af samfundets retslige fællesskab. Den tredje form for anerkendelse kalder Honneth for *solidarisk anerkendelse*, og den går ud på, at individet føler sig værdsat for netop de egenskaber, som individet tilskriver sig selv. Den solidariske anerkendelse sker igennem fællesskabet eller samfundet og opnås gennem en anerkendelse for individets deltagelse og positive engagement heri. Individets anerkendes for sine særlige egenskaber og bidrag, som er med til at reproducere samfundet. Gennem denne form for anerkendelse opnår individet værdsættelsen af sig selv som medlem af et solidarisk fællesskab (Honneth, 2003).

2.1.2. Ringeagt

Der kan ifølge Honneth opleves forskellige former for ringeagt eller fornærmelser, som kobles til de tre anerkendelsessfærer, og der redegøres her for den form for ringeagt, der handler om negative holdninger over for et individs eller en gruppes sociale værdi, da den relaterer sig bedst til nærværende projekt. Denne ringeagt omhandler negative holdninger over for et individ eller en gruppes sociale værdi. Endvidere anvender Honneth begrebet *status*, som refererer ifølge til graden af social værdsættelse et individs selvrealiseringsform tildeles, "*inden for et samfunds overleverede kulturelle horisont*" (Honneth, 2006). Honneth beskriver endvidere, at hvis værdihierarkiet i samfundet er indrettet på en måde, hvor det vurderer:

"(...) enkelte livsformer og overbevisninger som værende mindreværdige eller mangelfulde, mister de pågældende subjekter muligheden for, at deres egne evner kan tillægges social værdi. Nedvurderingen af bestemte selvrealiseringsformer medfører

for de pågældende personer, at de ikke kan sætte deres måde at leve på i forbindelse med noget, der inden for deres fællesskab har en positiv betydning” (Honneth, 2006).

Ved at inddrage de tre samtidsdiagnoser, altså ”præstationssamfundet”, ”accelerationssamfundet” og ”arbejdssamfundet”, bliver det muligt at redegøre for dele af det værdihierarki, der er i det nuværende samfund, og som altså påvirker, hvad man betragter som værende anerkendelsesværdigt, og hvad der er mindreværdigt. Om hjemmepasserne oplever denne ringeagt vil i nærværende projekt undersøges.

Ifølge Honneth vil der opstå anerkendelseskampe, hvis individet oplever ikke at blive anerkendt. Dette kan opstå, hvis kravene til anerkendelse bliver for svære for visse individer at opnå, og at de derfor bliver nødt til at kæmpe for at opnå anerkendelsen for derved at ændre den samfundsmæssige anerkendelsesorden (Juul, 2017). Hvorvidt hjemmepasserne oplever en manglende anerkendelse, som bl.a. giver anledning til en sådan anerkendelseskamp vil endvidere i nærværende projekt undersøges.

2.1.2 Et solidarisk samfund

Honneths teori om anerkendelse siger ikke kun noget om anerkendelsesmuligheder for individet, men de kan også sige noget om, hvorvidt et samfund er i stand til at integrere, da

”Ligesom hver anerkendelsesform er forudsætning for de andre, er de forskellige anerkendelsesformer også forudsætninger for et fuldt integreret samfund (...) Hvorvidt et samfund kan karakteriseres som solidarisk i Honneths forstand, afhænger altså af, om samfundet er i stand til at integrere borgernes forskellige værdihorisonter, præstationer og færdigheder” (Honneth, 2003).

Honneths perspektiv på et solidarisk samfund vil bringes i anvendelse i nærværende projekt ved at se, hvorvidt det nuværende samfund kan betragtes som værende solidarisk, og om hvor vidt samfundet er i stand til at integrere hjemmepassernes livsform. De tre samtidsdiagnoser bringes derfor i spil for at vise, hvad disse beskriver om anerkendelsesværdige livsformer.

2.2. Konkurrencestaten

For at give en nærmere beskrivelse af hvilket individ, der høster anerkendelse i det nuværende samfund, vil jeg her indlede med at redegøre for begrebet "konkurrencestat" af Ove K. Pedersen, som skal forstås som de grundlæggende træk ved det nuværende samfund. Ifølge Pedersen er der sket en ændring i vores syn på fællesskab og individualitet, hvor arbejdskrav, arbejdsevne og arbejdslyst skal binde os sammen til et fællesskab. Vi bliver dermed alle påvirket til at have fokus på at bidrage mest muligt til fællesskabet gennem arbejde og sikre den største og mest kvalificerede arbejdskraft til Danmark (Pedersen, 2011). Det betragtes derfor som solidarisk, at man arbejder og således bidrager til fællesskabet, og ud fra dette synspunkt kan beslutningen om hjemmepasning af sine børn og fravalg af arbejde i den periode, hvor hjemmepasningen finder sted, betragtes som usolidarisk over for fællesskabet. Der er altså her et helt andet syn på, hvad det vil sige at være solidarisk end det, Honneth beskriver. Forskellige livsformer og et fokus på at anerkende disse er ikke, hvad der fremstår solidarisk ud fra konkurrencestatens perspektiv. Endvidere forbindes solidaritet ud fra dette perspektiv tæt sammen med at bidrage gennem arbejde, og anerkendelse er noget, der opnås heraf.

2.3. Arbejdssamfund

Beskrivelsen af konkurrencestaten stemmer godt overens med, hvordan Jens Tonbo og Micheal Hviid Jacobsen har betegnet det nuværende samfund som et arbejdssamfund. Arbejdssamfundet beskrives af Tonbo og Jacobsen som værende et samfund, hvor vi kollektivt er grebet af kærligheden til at arbejde, dog nogle mere end andre, men hvor "*de negative konsekvenser heraf påkalder sig berettiget opmærksomhed*" (Tonbo & Jacobsen, 2004). Begrebet bliver derfor relevant at inddrage til dette projekt, da det, at *alle* tilsyneladende har kastet deres kærlighed på arbejdet, kan have en betydning for dem, der netop ikke arbejder, men i stedet har truffet et andet valg. Michael Hviid Jacobsen gør brug af følgende citat fra den tyske sociolog Ulrich Beck, som giver et godt billede af de negative konsekvenser af arbejdssamfundet, og hvilken betydning arbejdet har for individet i den anden modernitet, som Beck kalder det nuværende samfund:

"Denne arbejdssamfundets ordensfordring er blevet opretholdt, ja er blevet opvurderet og neutraliseret til en antropologisk selvforståelse for mennesket, som i grunden alene

udvikler sin identitet og personlighed i arbejdet. Den bibelske forbandelse, der siger, at kun den, som arbejder, spiser – må spise – er blevet til den arbejdsmoral, som begrundes menneskeværen, kun den, som arbejder, er – et menneske” (ibid.)

Et samfund, som Beck beskriver det i citatet, hvor mennesket alene udvikler sin identitet og personlighed i arbejdet, er problematisk for dem, der vælger at træffe et valg om ikke at arbejde. Citatet giver derfor et godt billede af, hvor vanskeligt det kan være ikke at have et arbejde og ikke bidrage til dette såkaldte ordenssamfund, når man ifølge Becks citat faktisk bliver umenneskeliggjort, når man ikke arbejder. Betydningen af arbejdssamfundet er derfor meget relevant af inddrage til nærværende projekt, da det er interessant at undersøge, hvordan dette opleves af hjemmepasserne selv, og hvilken betydning deres valg om hjemmepasning har for deres identitet, når Beck i citatet beskriver, hvordan arbejde fremstår som en forudsætning for identitet.

2.4. Udvikling af identitet

Når begrebet ”identitet” anvendes i projektet, er det med udgangspunkt i interaktionismens opfattelse af begrebet. I interaktionismen skal identitet nemlig forstås som:

”... noget, vi kan »forhandle« om, og som noget, der kan ændre sig. Identiteten afgør, hvordan og hvor en person er placeret socialt, og om der er overensstemmelse mellem den »etiket«, man hæfter på sig selv og den, andre sætter på en. Identitet får vi, når andre sætter den samme »identitetsetiket« på os, som vi selv gør” (Hutchinson & Oltedal, 2006)

For at opnå en positiv identitet, er anerkendelsen ifølge Honneth en grundbetingelse. Ligeledes spiller begrebet ”arbejdssamfundet” en betydning i forhold til hjemmepassernes identitet. Arbejde og identitet kædes ofte sammen, netop da arbejdsidentitet betragtes som en central del af identiteten, og arbejdsidentitet træder ofte ret tydeligt frem, når der er fokus på identitet i det nuværende samfund. (Paludan-Müller, 2012).

Følgende citat fra Søren Juul bidrager endvidere til beskrivelsen af, hvordan identitet skabes i det nuværende samfund:

”Identitet er således ikke længere en tildelt rolle, men en fortløbende individuel skabelsesproces. Den afhænger af den enkeltes evne til selvrealisering, dvs. af vedkommendes evne til at leve op til samfundets krav og forventninger og gøre sig fortjent til anerkendelse” (Juul, 2017)

Samfundet krav og forventninger og at gøre sig fortjent til anerkendelse kan føres tilbage til begreberne ”konkurrencestat” og ”arbejdssamfund”, da disse begreber netop siger noget om, hvad der skal til for at opnå anerkendelse. Identitet udvikles altså på baggrund af ens evne til at leve op til samfundets krav, hvilket i konkurrencestaten vil sige at bidrage til fællesskabet gennem et arbejde. Ud fra denne beskrivelse af hvordan identitet udvikles, fremstår det som en helt umulig opgave for hjemmepasserne netop at udvikle en identitet, hvorfor det netop er interessant gennem dette projekt at undersøge dette nærmere og høre hjemmepassernes egne oplevelser af udviklingen af identitet.

2.5. Præstationssamfundet

Som en yderligere beskrivelse af hvad der er anerkendelsesværdigt i vores nuværende samfund, er det relevant at trække på Anders Petersens begreb om præstationssamfundet. Petersen beskriver netop samfundet som et præstationssamfund, som i høj grad præges af en præstationskultur, som minder om den kultur, man kender fra eksempelvis sportens verden, og hvor man i denne kultur hylder og fejrer store sejre og bedrifter. De logikker der hører til præstationskulturen, skal vi i vores samfund i dag indordne os under, og præstation bliver dermed en vigtig social kompetence, ifølge Petersen (Petersen, 2016). Begrebet skal vise, hvilke krav der hviler på hjemmepasserne, som individer i det nuværende samfund, og som kan være med til at påvirke i hvor høj grad, de oplever sig anerkendte for deres valg om hjemmepasning. Om disse krav, som Anders Petersen beskriver som ”tryk”, formulerer han:

"Når præstationssamfundets krav indstifter sig som en kronisk belastning, skal det forstås som det tryk, præstationsindividet påføres. Et tryk, der i den grad også materialiserer sig som et voldsomt forventningspres, som kan siges at forværres af, at det ikke kan knyttes til nogen bestemt situation eller sammenhæng. Trykket eksisterer som en slags overkategori, der siver ned igennem vores institutionelle forhold og understøttes strukturelt, og som derigennem påvirker præstationsindividets handlen og ageren." (Petersen, 2016)

Om den kroniske belastning beskriver Petersen ydermere, at der ikke er mulighed for at slippe udenom, idet der simpelthen ikke findes andre veje (ibid.). Valget om at passe sine børn hjemme og sætte karrieren på pause kan fremstå som en anden vej væk fra den kroniske belastning, som præstationssamfundets krav ifølge Petersen indstifter sig som. Spørgsmålet er så, i hvor høj grad hjemmepasserne er påvirkede af, at der i samfundet er disse forventninger til dem, eller hvordan de mærker det pres, som man ifølge Petersen ikke kan komme udenom. Når man skal forstå, hvordan hjemmepasserne oplever deres situation, er det vigtigt at spørge ind til de præstations- og forventningskrav, som ifølge Petersen, er vigtige for at kunne klare sig i vores samfund. At kunne klare sig i samfundet kræver også, at man er omstillingsparat, fleksibel og tilpasningsdygtig, og at man samtidig kan udvise den rette resiliente attitude. Som hjemmepasser viser man som udgangspunkt ikke, at man er klar til at tilpasse sig samfundet på den måde, som det ellers kræver, da man netop ikke bidrager til fællesskabet gennem et arbejde.

Petersen beskriver selv, at begrebet konkurrencestaten skal forstås som et bagtæppe for præstationssamfundet, og konkurrence har derfor en stor betydning for præstationerne (ibid.). En viden om begreberne *præstation* og *konkurrence*, som netop kræves af individet i dag, er meget afgørende at have, når der skal opnås en forståelse af, hvorvidt hjemmepasserne føler sig anerkendte i vores samfund.

2.6. Accelerationssamfundet

Som et supplement til præstations- og konkurrencebegreberne inddrages Hartmut Rosas begreb accelerationssamfundet. Rosa inddrager ligeledes begreberne præstation og konkurrence i sin redegørelse for accelerationssamfundet, som det fremstår af følgende citat:

”Eftersom det afgørende eller udslagsgivende konkurrenceprincip er præstation, er tiden og accelerationens logik direkte indbygget i modernitetens centrale allokatonsmodel: Præstation er defineret som ydelse eller arbejde per tidsenhed (effekt = energi divideret med tid, som vi kender det fra fysikken) (...) Konkurrencens sociale logik betyder, at konkurrenter er nødt til at investere stadig større energi i bevarelsen af deres konkurrenceevne, og til sidst når man til et punkt, hvor opretholdelsen af sidstnævnte ikke længere er et middel til at føre et selvstændigt liv styret af selvdefinerede mål, men ét samlet, overordnet mål for såvel samfundslivet som den enkeltes tilværelse” (Rosa, 2014)

Med dette citat beskriver Rosa, hvordan konkurrence har stor betydning for begrebet social acceleration, og som netop er hans beskrivelse af, hvad der er karakteristisk for det nuværende samfund. Hvor Anders Petersen beskriver, hvordan præstationskulturen er opstået som følge af konkurrence, og hvordan den skal forstås som et socialiseringsparameter, hvis logikker mennesket skal indordne sig under (Petersen, 2016), beskriver Rosa, hvordan social anerkendelse skal opnås i konkurrencen, og at man derfor er nødt til at efterleve visse krav om hurtighed, hvis man vil vinde social anerkendelse. Konkurrencen går derfor igen hos både Petersen og Rosa, som et vilkår, individerne i det nuværende samfund lever under og presses af.

Ifølge Rosa er det tid og hastighed, der er afgørende i forhold til at bevare sin konkurrenceevne, og samtidig beskriver han, at det faktisk kræver, at man *”...er nødt til at danse hurtigere og hurtigere bare for at blive stående, hvor man er”* (Rosa, 2014). Dette viser, at man er nødt til at være i konstant udvikling for bare at kunne få lov til at bevare sin nuværende position. Kravet om konstant udvikling og acceleration er, hvad der skal til for at ”vinde” i accelerationssamfundet, og det er samtidig de betingelser, der skal til for at opnå anerkendelse. I et sådant samfund bliver det

svært for hjemmepasserne at opnå anerkendelse, da de ud fra denne optik helt er gået i stå i forhold til udvikling og acceleration. Hvordan dette påvirker hjemmepasserne vil derfor inddrages i nærværende projekts undersøgelse.

Rosa var elev af Honneth og er inspireret af ham. Han har ligeledes beskæftiget sig med anerkendelsesbetingelser og bidrager derfor med et bud på, hvordan der opnås anerkendelse i det nuværende samfund:

”Kampen om anerkendelse i det moderne samfund er også en kamp om hastighed: Eftersom vi opnår social anerkendelse i konkurrence, er hastigheden helt afgørende for det moderne samfunds anerkendelses-koodinater. Man må være hurtig og fleksibel for at opnå og bibeholde social anerkendelse, men samtidig driver vores egen kamp for anerkendelse uophørlig accelerationen videre” (ibid.).

De forandringer i samfundet, som den sociale acceleration har medført, tilskriver Rosa som værende årsag til, at der skabes sociale patologier eller menneskelig lidelse. At man konstant skal ”holde trit”, hvis kampen ikke skal tabes, og at man skal leve op til de konstant skærpende krav, udøver et konstant pres på individerne i det nuværende samfund.

2.6.1. ”Tabere” og ”vindere”

Rosa beskriver, hvordan de langsomste taber i samfundet, hvor Anders Petersen ligeledes beskriver, hvordan de, der sakker bagud, bliver tabere. Om de såkaldte ”tabere” beskriver Petersen endvidere:

”Mange efterlades simpelthen i en situation, hvor de ikke kan efterleve præstationssamfundets svært realiserbare fordringer. De kan med andre ord ikke det, de forventes at kunne. Det er de ikke tilstrækkeligt psykisk fit til. De er uproduktive og ineffektive. På den måde udsondres de – stilles ud på præstationssamfundets sidelinje – som sårbare, ikke-resiliente, utilstrækkelige, handlingslammede og ikke-

funktionsduelige. Kort sagt mennesker, der lider under depressionens kendetegn”
(Petersen, 2016)

Hvis man skal ”vinde” og opnå anerkendelse i det nuværende samfund, kræver det, at man kan efterleve præstationssamfundets krav, hvilket vil sige, at man kan stå til rådighed på et arbejdsmarked. Har man små børn, vil det altså sige, at man benytter sig af de institutioner, som børnene kan passes i, imens man som forælder varetager sit arbejde. Hjemmepasserne, som har valgt institutioner og arbejde fra af forskellige årsager, kan siges ikke at være ”tilstrækkeligt psykisk fit” til netop at efterleve præstationssamfundets krav. Hjemmepasserne kan, ud fra dette synspunkt, altså siges ikke at kunne leve op til de forventninger, der er til dem, og derfor kan de betragtes som værende stillet ud på præstationssamfundets sidelinje.

Indledningsvist til dette kapitel om den teoretiske ramme for projektet, blev Honneths forståelse af et solidarisk samfund citeret. For at opnå et fuldt integreret samfund er de tre anerkendelsesformer ifølge Honneth netop en forudsætning. Ligeledes er der redegjort for, hvad solidaritet er i en konkurrencestat. Hvorvidt hjemmepasserne oplever sig som værende en del af et solidarisk samfund ud fra Honneths perspektiv eller ud fra et konkurrencestatsligt perspektiv, vil blive undersøgt nærmere gennem nærværende projekt.

Hermed er der redegjort for den teoretiske ramme for projektet, som skal bidrage som en referenceramme for projektets empiriske analyser. Desuden indgår den teoretiske ramme som teoretisk forforståelse, som jeg ønsker at sætte den i spil med den indsamlede empiri. Det bliver bl.a. beskrevet yderligere i følgende afsnit, hvor jeg vil redegøre for de videnskabsteoretiske overvejelser.

Kap. 3 - Videnskabsteoretiske overvejelser

I dette afsnit har jeg til hensigt at udfolde mine overvejelser om det videnskabsteoretiske afsæt for projektet, samt at få kortlagt de grundlæggende anskuelser, der vil være styrende for min undersøgelse.

3.1. Hermeneutisk videnskabsteoretisk position

Projektets formål er at forstå de udfordringer, der kan være for den enkelte hjemmepasser, der vælger arbejdet fra og passer sine børn hjemme. Udfordringerne skal ses i lyset af begreberne, "anerkendelse", "præstationssamfundet", "accelerationssamfundet" og "arbejdssamfundet", og de spiller derfor en vigtig rolle i forhold til, hvordan projektet opbygges og undersøgelsen foretages. Disse fire begreber kan betragtes som værende forforståelser, der testes i undersøgelsen og på den vis bringes i anvendelse, hvorfor der anlægges et hermeneutisk perspektiv på projektet. Endvidere er min intention med projektet at skabe en forståelse af hjemmepassernes situation ud fra deres meninger, hvorfor det hermeneutiske perspektiv vil være givende for projektet, da dette perspektiv netop har til hensigt "*(...) at indleve sig i og komme til forståelse af andre subjekters meninger og af den intentionaltitet, som mennesker handler ud fra*" (Juul & Pedersen, 2012). Det hermeneutiske perspektiv skal bidrage til dette projekt på en måde, hvorpå den forforståelse, projektet bliver til på baggrund af, får mulighed for at blive bragt i spil i undersøgelsen af problemfeltet.

3.1.1. Filosofisk hermeneutik

Inden for hermeneutikken findes der forskellige retninger, hvoraf jeg har valgt at arbejde ud fra filosofisk hermeneutik, udviklet af Martin Heidegger og Hans-Georg Gadamer. Årsagen til dette er, at den filosofiske hermeneutik grundlæggende handler om: "*...hvad det vil sige at være menneske, og understreger om noget menneskets historicitet, dets indlejring i tidslige og rumlige sammenhænge, som det ikke kan frigøre sig fra*" (Juul & Pedersen, 2012). Tidslige og rumlige sammenhænge spiller en stor betydning for, hvordan hjemmepasserne oplever at hjemmepasse,

da konteksten eller samfundet og udviklingstendenser heri er afgørende for, hvordan hjemmepassernes anerkendelsesbetingelser eksempelvis er.

Jeg vil i projektet søge informationer fra hjemmepasserne selv og sammenkoble disse informationer til den teori, projektet bygger på. Det stemmer dermed overens med, hvordan viden skabes, ifølge Hans-Georg Gadamer. Han beskriver netop, at viden skabes gennem interaktioner og horisontsammensmeltninger, hvilket vil sige, at i erkendelsesprocessen er fortolkeren hverken usynlig eller objektiv. Jeg ønsker gennem undersøgelsen at bruge teorierne meget aktivt i mødet med informanterne og samtidig møde dem med et åbent sind og dermed ikke være låst fast i, at teorierne og mine egne forforståelser er den eneste sandhed. En proces som denne, betegner Gadamer som "applikation" og beskriver ydermere om denne proces, at egne horisonter og fordomme bringes i spil, og horisonterne bliver testet mod andre horisonter. Om fortolkningen, beskriver Gadamer, at fortolkeren opfordres til en høj grad af åbenhed og villighed til en forandring af egne horisonter, og fortolkningen indebærer, at fortolkeren skal kunne indgå i en ægte dialog med det, fortolkeren har til hensigt at skabe en forståelse over for (ibid.). Det er derfor vigtigt, at jeg holder mig åben over for informanterne og formår at se bort fra mine forforståelser, da dette er vigtigt for at opnå den forståelse, jeg ønsker.

3.1.2. Den hermeneutiske cirkel

Ved den filosofiske hermeneutik befinder jeg mig som forsker inden for den såkaldte hermeneutiske cirkel, som er en del af kendetegnene ved hermeneutikken. Jeg er som forsker dermed en del af den verden, jeg ønsker at fortolke. Den hermeneutiske cirkel får endvidere en betydning for den metode, jeg foretager min undersøgelse ud fra, hvilket der vil blive redegjort for i kapitlet *Metode*, og hvor mine forforståelser vil blive ekspliciteret. Undervejs bliver det gjort klart, hvordan de i undersøgelsen vil blive udfordret og sat i spil med nye erfaringer. Analysen vil være en proces, hvor mine fordomme eller forforståelser bringes i spil over for nye empiriske og teoretiske erfaringer, og erkendelsen opnås gennem et samarbejde mellem materialet og mig selv som fortolker (ibid.).

3.2. Forforståelse

Indledningsvist blev der redegjort for et problemfelt, som ønskes nærmere undersøgt gennem nærværende projekt. Problemfeltet er et udtryk for den forforståelse, der er grundlaget for projektet. Min forforståelse spiller en stor rolle for den måde, hvorpå problemformuleringen er udarbejdet og endvidere for valg ang. metode, teori og analyse. Hensigten med projektet er at skabe en større forståelse for problemfeltet med udgangspunkt i min forforståelse. Min forforståelse ekspliciteres dermed i dette afsnit, da betydningen af denne er af stor betydning i forhold til mødet med informanterne i min undersøgelse.

Da hermeneutikken netop mener at: *"...mennesket altid går til verden med en forforståelse ud fra den historiske og samfundsmæssige kontekst, vi lever i, og de tidligere erfaringer, vi har med lignende fænomener"* (Monrad, 2018), vil jeg her beskrive den forforståelse, der går forud for dette projekt.

Min forforståelse udspringer dels af en teoretisk forhåndsviden og dels af personlige erfaringer. Netop den teoretiske del, som nærværende projekt tager udgangspunkt i, og som jeg tilegnede mig gennem mit valgfag om sociale patologier, fylder en stor del af mine forforståelser. Teorierne gav mig en stor viden omkring de værdier, der hersker i det nuværende samfund, og disse tager jeg i høj grad med mig i mødet med mine informanter. Teorierne har ligeledes påvirket min forståelse af samfundet i dag, og hvordan det er at skulle efterleve de krav, der bliver stillet heri. Teorierne er redegjort for i kap. 2 - "Teoretisk ramme" og inddrages derfor ikke yderligere under dette afsnit, men der henvises blot hertil.

Som nævnt er også mine personlige erfaringer af stor betydning for mine forforståelser, da jeg netop selv har prøvet at hjemmepasse i en kort periode og erhvervede mig derigennem nogle oplevelser. Oplevelserne blev beskrevet indledningsvist og inddrages ligeledes ikke yderligere under dette afsnit.

Med dette afsnit er der hermed redegjort for mine forforståelser, og de vil undervejs i projektet komme i anvendelse og løbende blive udfordret og sættes i spil med de nye erfaringer, jeg får

igennem undersøgelsen. Jeg er opmærksom på, hvordan mine forforståelser kan være en hindring for mig i forhold til at møde mine informanter med et åbent sind, men dette vil jeg undervejs have fokus på og være villig til evt. at nuancere mine forforståelser og lade mig belære af nye erfaringer.

Kap. 4 - Metodiske overvejelser

Nærværende kapitel vil indeholde en beskrivelse af, hvordan undersøgelsen af problemfeltet vil foretages og overvejelserne bag.

Nærværende projekt har til hensigt at klarlægge og undersøge nogle af de udfordringer, som hjemmepassere støder på i medfør af deres valg og fravalg med henblik på at forstå, hvordan hjemmepasserne oplever disse udfordringer. Det er oplagt at gennemføre dette via en kvalitativ undersøgelse, som også stemmer overens med den hermeneutiske tilgang, som projektet bygger på (Juil & Pedersen, 2012). Ved den kvalitative metode interesserer jeg mig som forsker netop for, "*...hvordan noget gøres, siges, opleves, fremtræder eller udvikles*" (Brinkmann & Tanggaard, 2020). Inden for den kvalitative forskning er man endvidere: "*...fx optaget af at beskrive, forstå, fortolke eller dekonstruere den menneskelige erfarings kvaliteter*" (ibid.). Det stemmer godt overens med, hvordan projektet netop har til hensigt at *forstå*, hvordan hjemmepasserne *oplever* vanskelighederne, og det er endvidere oplagt at benytte kvalitative forskningsinterviews, da dette vil give den bedste mulighed for at undersøge problemformuleringen. Det kvalitative forskningsinterview forsøger at forstå verden ud fra subjekternes synspunkter og at udfolde betydningen af subjekternes oplevelser (Kvale & Brinkmann, 2015). Samtidig vil interviewene give mig mulighed for at inddrage min forforståelse og forberede interviewet på en måde hvorpå, forforståelserne både kan komme *i* spil og *på* spil.

4.1. Forberedelse af interviews

4.1.1. Valg af informanter

Da projektet netop har til hensigt at undersøge subjekternes oplevelser gennem kvalitative forskningsinterviews, er det oplagt at foretage interviews af netop subjekterne, altså hjemmepasserne. Forud for interviewene med hjemmepasserne har jeg valgt at afholde et eliteinterview med en psykolog med stor erfaring med at rådgive hjemmepassere. Indledningsvist vil der derfor kort blive redegjort for, hvad man ifølge Kvale og Brinkmann skal være særligt opmærksom på ved eliteinterviews og derefter vil der blive redegjort for udvælgelsen af informanter til de øvrige interviews.

4.1.2. Eliteinterview

Et centralt problem, der beskrives i forhold til at undersøge via personer fra eliten, kan være i forhold til adgangen til netop disse personer (Kvale & Brinkmann, 2015). I forhold til nærværende projekt har dette ikke været en udfordring, idet den pågældende psykolog uden videre accepterede at deltage i eliteinterviewet. Når eliteinterviewet forberedes, er det vigtigt, at jeg som interviewer har styr på fagtermerne og emnet, da det vil gøre, at elitepersonen, altså psykologen, vil møde mig med respekt, og det kan samtidig øge sandsynligheden for, at der opstår en grad af symmetri i relationen mellem psykologen og mig som interviewer (ibid.). Hvor jeg i de øvrige interviews sigter efter at nedtone teoretiske begreber mest muligt og dermed i højere grad benytte mig af hverdagsprog, vil jeg i interviewet med psykologen gøre brug af begreberne og involvere hende i den teori, jeg undersøger ud fra. Jeg vil være opmærksom på, at de oplysninger, psykologen kan give mig om hjemmepassernes oplevelser, er ud fra hendes egne fortolkninger af oplevelserne, hvorfor hendes oplysninger derfor heller ikke bliver den vigtigste data til dette projekt. Psykologens oplysninger kan dog bidrage til en overordnet viden om undersøgelsesfeltet, som kan være en hjælp til udarbejdelsen af interviewguiden til de øvrige interviews.

4.1.3. Kontakt til informanter

I forbindelse med dette projekt er jeg gennem mit eget netværk blevet tilbudt adgang til en del informanter, som gerne vil bidrage til projektet. Dog har jeg aktivt fravalgt dette, da det kan være problematisk at undersøge i eget netværk, da det ifølge Merete Monrad, *"indebærer en risiko for, at ens egen sociale baggrund og netværk kommer til at præge datamaterialet"* (Monrad, 2018). Jeg valgte derfor at opsøge informanter gennem gruppen "Hjemmebørn på Fyn" på Facebook, og altså at tage direkte kontakt til potentielle informanter, jeg ikke havde kendskab til i forvejen. Da jeg er ramt af en tidsmæssig begrænsning, valgte jeg informanter fra Fyn, dels fordi jeg selv er lokaliseret på Fyn og dermed ikke skulle bruge tid på at bevæge mig rundt i landet, og dels fordi jeg vurderede, at det på Fyn var muligt at sikre tilstrækkelig generaliserbarhed. Gennem denne gruppe kunne jeg dermed få mulighed for at opnå det, jeg havde til hensigt, altså en forståelse af de oplevelser, hjemmepassere har.

4.1.4. Interviewguide

For at sikre en vis struktur gennem interviewforløbet, blev der udarbejdet en interviewguide som en del af den forberedende del af interviewet. Jeg har valgt at foretage semistrukturerede interviews, da denne form kan sikre en struktur undervejs, således at de ønskede temaer og spørgsmål bliver afdækket. Desuden ønsker jeg et interview, hvor det er op til mig som interviewer, hvorvidt jeg vil holde mig til interviewguiden, eller om jeg vil følge de nye retninger, informantens svar kan føre med sig (Kvale & Brinkmann, 2015).

Da jeg undersøger på baggrund af en teoretisk forforståelse, vil jeg lade denne få en stor rolle i interviewguiden, men jeg ønsker dog ikke, at teorien skal ekspliciteres for informanterne, hvilket stemmer overens med Kvale & Brinkmanns anvisninger for semistrukturerede forskningsinterviews. Ifølge Kvale & Brinkmann skal spørgsmålene netop være letforståelige, korte og fri for akademisk sprog (ibid.). Begreberne operationaliseres derfor og følgende tabel skal give et overblik over, hvordan arbejdsspørgsmålene og den teori, der hører til skal føre til interviewspørgsmål.

Tabel 1. Operationalisering af teori og begreber

Arbejdsspørgsmål	Teoretisk grundlag inkl. begreber	Tema	Interviewspørgsmål
-	-	Tema 1: Generelle oplevelser med at være hjemmepasser	<ul style="list-style-type: none"> - Hvor længe har du hjemmepasset? - Hvorfor har du valgt at passe dit barn hjemme? - Hvordan er dine oplevelser med at hjemmepasse?
Hvordan oplever hjemmepasserne betingelserne for anerkendelse i præstations- og accelerationssamfundet og dermed muligheden for at leve "det gode liv"?	<ul style="list-style-type: none"> - Axel Honneths anerkendelsesbegreb - "Præstationssamfundet" – Begreb af Anders Petersen - "Accelerationssamfundet" – Begreb af Hartmut Rosa 	Tema 2: Anerkendelsesbetingelser og muligheden for "det gode liv"	<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan oplever du, at dit valg om hjemmepasning er blevet mødt med anerkendelse fra samfundet og omgivelserne? - Føler du dig som et medlem af samfundet på lige fod med andre? - Føler du, at samfundet/omgivelserne tillægger hjemmepasningen

			<p>samme værdi, som du selv tillægger den?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Når du indimellem oplever, at det er hårdt at hjemmepasse, føler du så, at du kan dele det med andre?
<p>Hvordan påvirkes hjemmepassernes identitet i et såkaldt arbejdssamfund, hvor arbejde betragtes som værende afgørende for udviklingen af identitet og personlighed?</p>	<p><i>"Arbejdssamfundet"</i> – Begreb af Jens Tonbo & Micheal Hviid Jacobsen</p>	<p>Tema 3: Identitet og arbejde</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ofte kædes arbejde og identitet sammen – har det påvirket din identitet, at du ikke arbejder? - Bliver dine muligheder for at udvikle en identitet påvirket af, hvordan du og dit valg om hjemmepasning bliver mødt af samfundet? - Det med at du har valgt arbejde fra for en periode, hvordan har dine omgivelser reageret på dette? Og hvordan er det blevet mødt i samfundet?
<p>Oplever man sig som hjemmepasser stigmatiseret og hvilken betydning kan det have for den enkelte hjemmepasser?</p>		<p>Tema 4: Stigmatisering</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Generelt hvordan har oplever du, at andre reagerer på, at du hjemmepasser? - Hvordan påvirkes du af de reaktioner, du oplever fra andre? - Har du tendens til at undlade situationer eller mennesker pga. frygt for, hvordan de reagerer på, at du hjemmepasser?

Som det fremgår af tabel 1, indleder jeg interviewene med at spørge ind til deres generelle oplevelser med hjemmepasningen. Dette gør jeg for allerede fra starten at have en åbenhed over for dem som informanter og for at give dem mulighed for at fortælle om deres oplevelser uden at blive præget af de forforståelser, jeg møder dem med. Derefter vil jeg stille spørgsmål, som i højere grad dykker ned i de specifikke teorier, jeg ønsker at sammenkoble med informanternes udsagn. Det fremgår desuden af tabel 1, hvordan jeg har valgt at tematisere spørgsmålene for at

give et større overblik over, hvilke spørgsmål, der hører til de 3 arbejdsspørgsmål, som indgår i problemformuleringen, og som endvidere vil være de temaer, analysen inddeles i. Under interviewet vil jeg ved hvert tema forsøge at få informanten til at nævne eksempler ved at stille spørgsmålet: "Kan du fortælle om en situation, hvor du oplevede?", da det ofte er lettere for personer at fortælle, hvis de kan få lov til at tale ud fra en konkret situation fra deres eget liv (Brinkmann & Tanggaard, 2020).

Da vi på nuværende tidspunkt er ramt af coronavirus covid-19, som har resulteret i en række forebyggende tiltag i hele landet, som skal forsøge at minimere smitte, er der bl.a. et påbud om at blive i eget hjem mest muligt og i videst mulig omfang at undgå kontakt med andre end ens nærmeste familie. Af denne årsag har jeg for både min egen og for mine informanternes sikkerhed valgt at foretage interviewene over telefon, hvilket alle informanter har indvilget i. Jeg er opmærksom på, at det medfører nogle tab kommunikationsmæssigt i form af manglende kropssprog og gestik. Der vil være et tab i forhold til ikke at kunne give informanten øjenkontakt, som kan være en del af at skabe en tillidsfuld relation til informanten og samtidig mister jeg muligheden for at vise interesse i form af anerkendende nik undervejs i samtalen. Der kan i kommunikationen opstå nogle fejlfortolkninger fra enten informanternes side eller min egen, hvilket jeg undervejs vil være opmærksom på og forsøge at være på forkant med i forhold til den måde, hvorpå jeg stiller mine spørgsmål.

4.2. Databearbejdning

På trods af at interviewene kommer til at foregå telefonisk, vil alle interviewene alligevel blive lydoptaget. Informanterne bliver naturligvis gjort opmærksom på dette samt oplyst om, hvem der vil aflytte optagelserne. Optagelserne vil danne grundlaget for databearbejdningsprocessen, og de vil blive transskriberet og dermed omsættes til skriftsprog. Jeg er opmærksom på, at der vil gå data tabt i denne proces, men jeg vælger alligevel denne fremgangsmåde, da de kan være gavnlige i forhold til at få skabt overblik over de indsamlede data. De data, der kan gå tabt ved denne fremgangsmåde kan være den nonverbale form for kommunikation, som i forvejen gik tabt på grund af skiftet fra et ansigt-til-ansigt interview og til et telefonisk interview. Desuden medfører transskriberingen et tab i form af manglende stemmeleje og åndedræt, men da jeg har til hensigt

at meningskondensere og at inddrage interviewene i analysen, finder jeg alligevel store fordele ved at transskribere, da dette kan gøre det lettere at gennemskue eventuelle mønstre eller modsigelser fra informanterne (Kvale & Brinkmann, 2015).

4.3. Analysestrategi

Med denne analysestrategi ønsker jeg at belyse, hvordan jeg vil bearbejde undersøgelsens data, så de kan bidrage med den viden, jeg gerne vil opnå. Ifølge Lene Tanggard og Svend Brinkmann er det ideelt at starte analyseforberedelserne: *"allerede i selve designfasen af interviewprojektet, hvor det er vigtigt at udforme projektet således, at man får et materiale, der er relevant i forhold til de analysestrategier, man ønsker at anvende"* (Brinkmann & Tanggard 2020). Dette var netop i fokus undervejs i designfasen, hvilket endvidere er redegjort for i mine metodiske overvejelser, og hvor selve undersøgelsen og interviewguiden blev tematiseret, således at de stemmer overens med, hvordan analysen vil blive opdelt.

4.3.1. Analysens sigte

Da nærværende projekt arbejder ud fra en hermeneutisk position, hvor teori og begreber indgår som en del af min for forståelse og ligeledes som en del af mine arbejdsspørgsmål, er det oplagt at også analysen gribes an på en måde, hvor der tages afsæt i den teoretiske ramme. Analysen vil derfor have til formål at opnå den erkendelse, der kan give en besvarelse af arbejdsspørgsmålene og dermed problemformuleringen og vil indeholde de såkaldte horisontsammensmeltninger, som skabes gennem samarbejdet mellem mig som forsker og det materiale, jeg har skabt gennem undersøgelsen. Den hermeneutiske cirkel vil endvidere være aktiv i analysen, hvor jeg vil sammensætte de forskellige dele til en helhed, altså mine erfaringer og teoretiske forståelse som udgør min for forståelse og den indsamlede empiri (Juil & Pedersen, 2012).

4.3.2. Meningskondensering

Da der i nærværende projekt arbejdes hermeneutisk, er det oplagt at foretage en meningskondensering, da det skal bidrage til en beskrivelse og en fortolkning af den mening, der kommer gennem mit indsamlede materiale (Brinkmann & Tanggaard, 2020).

Jeg har valgt at tematisere informanternes udsagn, da det vil skabe et større overblik. Følgende Tabel 2 har til hensigt at vise netop disse temaer, som er inddelt i kategorierne "citat" og "centralt tema". Citat er det konkrete udsagn fra informanten, og centralt tema skal forstås som den forståelse, jeg har af, hvad de forskellige udsagn er et udtryk for. Denne såkaldte meningskondenseringsproces er gennemført på alle fem interviews, hvilket har skabt en god mulighed for at udvælge udsagn til brug for analysen. Tabellen baserer sig på Kvale og Brinkmanns meningskondenseringsproces (Kvale & Brinkmann, 2015) og skal til nærværende projekt bidrage til mere struktur og til at få sammenfattet informanternes udsagn til nogle kortere udsagn, hvor hovedbetydningen af udsagnene efterfølgende kortes ned til få ord, som det fremgår i Tabel 2.

Tabel 2: Uddrag af meningskondensering

Citat	Centralt tema
<p><i>"Det er som om, at fordi vi har valgt en lidt alternativ løsning, så skal det bare være perfekt. Når jeg ringer til min mor og siger, at de er umulige, svarer hun, at så burde jeg tage på arbejde i stedet for. Det skal helst gå rigtig godt, og det er ikke okay at sige, at der er masser udfordringer. Det er mere okay at sige, når man går på arbejde og får børnene passet i institution, for det er mere acceptabelt at brokke sig over"</i></p>	<p>Hjemmepasserne føler ikke, de kan dele det med andre, når det er hårdt at hjemmepasse. De får ikke den anerkendelse fra deres omgivelser, kun fra andre hjemmepassere</p>
<p><i>"Jeg undlader at snakke højt om hjemmepasningen, medmindre folk er interesserede i at høre om det, da det virker som om, mange egentlig ikke er interesserede i at høre om, at der findes en anden verden og en anden måde at leve sit liv på"</i></p>	<p>Hjemmepasserne har svært ved at snakke med andre om, at de hjemmepasser, fordi de oplever, at andre, som vælger at sende deres børn i institution, helst ikke vil høre om det, måske fordi de ikke selv vil opnå en erkendelse.</p>

<p><i>" De var skeptiske i starten, men det virker som om, de har accepteret det nu. Samtidig ved de også godt, at de ikke skal komme med deres meninger, for jeg har hugget ret meget af dem, når de uopfordret har givet deres mening tilkende. Men det er heller ikke sådan, at jeg får en masse skulderklap og får af vide, at det er sejt og cool, at jeg lytter til min mavefornemmelse"</i></p>	<p>Oplever ikke at blive anerkendt for deres valg af deres egne forældre, og de bliver hurtigt mødt med en skepsis over for valget og en opfordring til at sende børnene i institution i stedet for.</p>
<p><i>"Jeg vil sige, at det har været vigtigt for mig at få noget andet ind i mit liv, så jeg ikke bare var mor, det her med at sørge for at jeg fx kommer afsted til kor, som jeg går til, for så bliver jeg noget andet bare for nogle timer, eller bare det her med at lave noget andet, så jeg ikke bare er mor"</i></p>	<p>Har behov for at have nogle interesserer for både at holde sig i gang og for at vise andre, at de godt kan være interessante alligevel, selvom de hjemmepasser.</p>

Det fremgår hermed, hvordan udsagnene er kortet ned til få ord, som Kvale & Brinkmann anviser, og som kan danne et billede af, hvordan informanternes udsagn kan fortolkes, og hvordan udsagnene kan være udtryk for bestemte betydninger.

I følgende afsnit vil jeg vise, hvordan de betydninger, jeg nåede frem til ved meningskondenseringen, vil blive analyseret.

4.3.3. Meningsfortolkning

Projektets hermeneutiske udgangspunkt indebærer en kontinuerlig bevægelse mellem dele og helhed, som følger af den hermeneutisk cirkel, som beskrevet i kap. 3 - "Videnskabsteoretiske overvejelser". Bevægelserne mellem dele og helhed vil under hele undersøgelsen komme til udtryk, både ved at de enkelte dele af undersøgelsen bringes i spil i forhold til andre dele, herunder både mine forforståelser, teorien og mit indsamlede materiale. De enkelte dele bringes også i spil i forhold til helheden på den måde, at min forforståelse udgør en stor rolle for, hvordan interviewguiden bliver udarbejdet og endvidere, hvordan spørgsmålene stilles til informanterne. Materialet bliver fortolket ud fra de forskellige dele og samles til sidst til den helhed, jeg ønsker at nå frem til gennem projektet (Kvale & Brinkmann, 2015).

I gennem fortolkningsprocessen vil jeg finde frem til, hvad der synes at give mening for den enkelte informant. Jeg undersøger, hvad informanterne har af oplevelser med at hjemmepasse, og derigennem bliver det afklaret, om der er særlige mønstre eller temaer, der opstår ud fra deres fortællinger. Det giver mig mulighed for efterfølgende at korte de forskellige temaer ned til enkelte hovedtemaer, som dermed fremstår som de oplevelser, som har været vigtigst for informanterne at formidle til mig.

Da jeg undersøger ud fra en teoretisk forståelse, og da den teoretiske forståelse fylder en relativt stor del af projektet, vil jeg i fortolkningsprocessen være opmærksom på ikke at "ekspertificere" mening, hvor jeg som interviewer fremstår som "den store fortolker" og eksproprierer meningene fra informanternes oplevelser og tingsliggør dem i projektets teoretiske modeller, som dermed bliver udtryk for en mere grundlæggende virkelighed (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg vil i fortolkningen derfor bruge min teori aktivt, men samtidig med en vis åbenhed over for, at den teoretiske forståelse netop ikke kun skal bringes *i* spil, men at den også skal sættes *på* spil. Den teoretiske forståelse skal altså anvendes som ledetråd og som fortolkningshorisont, som jeg forholder mig åbent over for, så der er mulighed for også at forfølge nye og uventede spor i analysen.

Kap. 5 - Analyse

Da projektet som nævnt tager udgangspunkt i teoretiske forforståelser, som sættes i spil i empirien, vil der i nærværende analyse ligeledes tages afsæt i disse teoretiske forforståelser, og de forskellige dele af analysen vil blive inddelt i tre kapitler. Rammen for analysen er de tre arbejdsspørgsmål fra problemformuleringen, der tilsammen udgør grundlaget for at kunne besvare projektets problemformulering. Således vil der indledningsvist være en besvarelse af første arbejdsspørgsmål i "Analysedel 1 – Anerkendelse i præstations- og accelerationssamfundet", andet arbejdsspørgsmål besvares efterfølgende i "Analysedel 2 – Udvikling af identitet i arbejdsamfundet" og afslutningsvist besvares tredje arbejdsspørgsmål i "Analysedel 3 – Stigmatisering".

5.1. Analysedel 1 – Anerkendelse i præstations- og accelerationssamfundet

Denne analysedel danner besvarelsen af arbejdsspørgsmålet *”Hvordan oplever hjemmepasserne betingelserne for anerkendelse i præstations- og accelerationssamfundet og dermed muligheden for at leve ”det gode liv”?”* og vil tage udgangspunkt i anerkendelsesteorien, som er redegjort for under kap. 2 – *”Teoretisk ramme”*. Desuden vil begreberne præstationssamfund og accelerationssamfund indgå som samtidsdiagnoser, som påvirker anerkendelsesbetingelserne og som ligeledes er redegjort for under kap. 2.

Når spørgsmålet angående hjemmepassernes betingelser for anerkendelse i præstations- og accelerationssamfundet skal besvares, inddrages informanternes udtalelser fra interviewene under tema 2, som redegjort for i afsnit 4.1.4 – *”Interviewguide”*, og hvor der netop blev stillet spørgsmål til, hvordan de oplevede deres anerkendelsesbetingelser. Til denne del af analysen er der særligt fokus på den anerkendelsessfære, der betegnes som solidaritetsfæren jf. kap. 2 – *”Teoretisk ramme”*, hvor der anerkendes for individets særlige egenskaber, og som Søren Juul beskriver, *”en samfundsmæssig værdsættelse af de værdier og egenskaber, den enkelte borger tilskriver sig selv”* (Juul, 2010). Informanterne beskriver hjemmepasningen som noget meget værdifuldt for dem, og alle fem informanter beskriver, hvordan de har truffet beslutningen ud fra, at de har mærket efter i dem selv, hvad der føltes rigtigt. At passe deres børn hjemme er for hjemmepasserne altså noget, de selv tillægger stor værdi. Tre af informanterne er meget bevidste om, hvorfor de generelt mener, det er bedst for, i hvert fald for små børn, at blive passet hjemme og nævner forskellige bøger og teori, herunder tilknytningsteori, når de beskriver årsagen til deres valg om hjemmepasning. Alle fem informanter er uddannet inden for et omsorgsfag, og det er gennem deres uddannelser, at flere af informanterne har hentet viden omkring, hvad der, ifølge dem, er bedst for små børn. Deres valg om hjemmepasning er derfor truffet ud fra en særlig viden hentet fra bl.a. deres uddannelsesmæssige baggrund og dels ud fra egne fornemmelser af, hvad der er rigtigt for deres børn og for familien.

5.1.1. Social værdsættelse

Undersøgelsen har bl.a. gået på at finde ud af, hvorvidt informanterne oplever, at andre tillægger hjemmepasningen samme værdi, som de selv tillægger den. Samlet set giver informanterne en beskrivelse af, hvordan deres omgivelser generelt ikke tillægger det en stor værdi, men at de både oplever ros fra omgivelserne, men også en del skepsis og kritiske spørgsmål. Den manglende værdiansættelse fra omgivelserne fremgår bl.a. af følgende citat fra Ditte, hvor hun besvarer spørgsmålet "Oplever du, at andre tillægger hjemmepasningen samme værdi, som du selv tillægger den?":

"Nej, det føler jeg overhovedet ikke. Andre tillægger det jo ikke en særlig stor værdi, at jeg går hjemme og passer mine børn, for jeg er jo ikke ude at tjene penge, og derfor bidrager jeg jo ikke til statskassen og dermed til det store fællesskab. Så nej, jeg føler ikke, at jeg får anerkendelse for min beslutning, slet ikke. Omvendt mener jeg heller ikke, at folk udskammer det valg, vi har truffet i vores familie, men der er ikke den store forståelse for det, og mange folk tillægger det ikke værdi, det jeg laver" (Ditte)

Dittes beskrivelse viser, at hjemmepasningen ikke bliver mødt med en særlig høj grad af social værdsættelse, og hun tildeles altså ikke en høj grad af "status" fra samfundet, som Honneth beskriver. Dette kan pege i retning af, at det nuværende samfunds *overleverede kulturelle horisont* og hjemmepasningen ikke kan forenes. Samtidig kan dette vise, at der i samfundet er et værdihierarki, som er indrettet på en måde, hvor hjemmepasning fremgår som en livsform, som er *mindreværdig* og *mangelfuld*, og ud fra citatet kan der udledes, at Ditte altså oplever en ringeagt for det valg, hun har truffet.

Ditte er en af de informanter fra undersøgelsen, som har udtrykt, hvordan hun mener, at hjemmepasning er det bedste for små børn. Det har hun blandt andet gjort ved at udtale:

"Jeg har gået på et studie, hvor vi talte meget om tilknytningsteori og om copingstrategi og om, hvordan børn kan blive påvirket resten af livet. Når jeg nu har muligheden for at give vores barn det allerbedste, som jeg mener er at være sammen

med mig i vores hjem og have den tryghed i, at basen er helt fast, så virker det som galimatias at sende ham ud i sådan en jungle, som institutionsverdenen jo ofte er”
(Ditte)

Det fremgår dermed helt tydeligt ud fra de to udtalelser fra Ditte, hvordan der er uoverensstemmelse mellem den særlige positive egenskab, hun selv tillægger det at passe sit barn hjemme, og hvad hun møder fra omgivelserne. At Ditte beskriver daginstitutionerne som en jungle, og som hun endvidere har fravalgt, viser, hvordan Ditte har valgt på egen hånd og for dem selv at løse, at der er nogle udfordringer med daginstitutionerne. Det stemmer godt overens med Søren Juuls beskrivelse af, hvordan det moderne menneske løser problemer:

”Hvad der optager moderne mennesker, er ikke at overvinde og løse samfundsmæssige problemer, men at overleve dem, og narcissistiske overlevelsesstrategier synes at være den bedste måde at klare det moderne livs udfordringer på.” (Juul, 2017)

At hjemmepasse bliver dermed en narcissistiske overlevelsesstrategi, som Ditte bliver nødt til at vælge for at ”overleve”. Hun vælger imidlertid en strategi, som ikke stemmer overens med de herskende normer og værdier i det nuværende samfund, men som for hende er vejen til at løse ”det moderne livs udfordringer”.

Heidi har ligesom Ditte oplevelser af uoverensstemmelser mellem hendes egen og andres værdiansættelse af hjemmepasningen:

”I vores vennegruppe er jeg den eneste, der hjemmepasser, og jeg synes, at det er rigtig hårdt, at jeg jævnligt skal forsvare, hvorfor jeg gør det. Jeg ender med selv at skulle mærke efter, om jeg overhovedet har en værdi. Det gælder også, når jeg møder nye mennesker og bliver mødt med det typiske spørgsmål ”nå, hvad laver du så?” Der får jeg ofte også følelsen af, at det ikke er anerkendt, at man – i anførselstegn – bare passer sit barn” (Heidi)

For Heidi er det ikke blot en følelse af, at hjemmepasningen ikke har værdi, men også en følelse af, hvorvidt *hun* har værdi. Dette stemmer godt overens med Søren Juuls citat om, hvordan det kan føre til skade på en persons identitet, hvis man ikke værdsættes for de værdier, man tilskriver sig selv, og hvordan man kan overtage nogle af omgivelsernes negative stemplinger, som blev inddraget i afsnit 1.1. "Motivation". Heidis tvivlen på sin egen værdi, når hun er sammen med vennegruppen eller møder nye mennesker, kan ud fra Juuls beskrivelse være resultatet af den manglende anerkendelse og de negative stemplinger, hun oplever bl.a. fra nye mennesker, når hun fortæller om hjemmepasningen. Hun mener selv, hun er med til at sikre, at hendes søn får en god start på livet og med mindre risiko for at udvikle psykiske lidelser senere hen i livet. Med andre ord forsøger Heidi at give sin søn den form for anerkendelse inden for kærlighedssfæren, som skal sikre, at barnet får, "*den vellykkede relation mellem forældre og barn (som, red.) udgør forudsætningen for at træde ud i en konfliktfyldt verden*" (Honneth, 2003). Der er dermed en stor uoverensstemmelse mellem de værdier, hun tilskriver sig selv som hjemmepasser, og hvordan andre værdsætter netop hjemmepasningen, hvilket kan hænge sammen med, hvordan anerkendelse af hjemmepassere synes at have dårlige betingelser i et præstations- og accelerationssamfund.

5.1.2. Udvikling i anerkendelsesordenen

Ovenstående eksempler viser, hvordan to af informanterne oplever manglende anerkendelse i solidaritetssfæren. Mona beskriver dog, hvordan hun erfarer, at der er sket en udvikling i forhold til, hvordan hjemmepasning bliver fremstillet i medierne:

"Jeg synes, at det er lidt todelt. På den ene side hører jeg ofte den holdning, at de kvinder, der har valgt at passe deres børn hjemme, det er kvinder, der er blevet sat tilbage til kødgryderne, og som er med til at ødelægge hele den ligestilling, som er blevet bygget op. Heldigvis hører jeg oftere og oftere også, at folk i medierne giver udtryk for, at institutionerne måske bare ikke er lavet til børn, men at de måske blot eksisterer, for at forældrene kan komme på arbejde. På den måde synes jeg, at debatten i medierne er blevet mere nuanceret." (Mona)

Mona beskriver dermed den samme erfaring, som beskrevet i projektets indledning, altså hvordan der i medie billedet har været en stor kritik af daginstitutionerne. Flere af informanterne udtrykker, at kritikken af daginstitutionerne har påvirket deres anerkendelsesbetingelser på en sådan måde, at den typiske overbevisning om, at små børn har bedst af at være i institution, er blevet ændret hos mange på baggrund af de billeder forholdende i daginstitutionerne, der er blevet vist i medierne. Om dette udtrykker Heidi:

”Jeg har været glad for den store debat, der har været, hvor bl.a. TV2 har lavet programmer om hjemmepasning og om daginstitutionerne, hvilket har været positivt, da mange derved har set de forfærdelige billeder og efterfølgende snakket om dem”
(Heidi).

De mediebragte billeder af daginstitutionernes forhold betragtes dermed som noget positivt for hjemmepasserne, da de er med til at øge mulighederne for, at andre begynder at tillægge hjemmepasningen den værdi, som hjemmepasserne selv tillægger det, og da fremstillingerne i medierne derved kan være med til at ændre den anerkendelsesorden, der ellers hersker i det nuværende samfund. Samtidig kan dette være med til at sætte fokus på det paradoks, som er nævnt i indledningen, om hvordan der er skabt en stor kritik af daginstitutioner, men at der samtidig er kritik af og manglende anerkendelse til dem, der vælger at passe deres børn hjemme frem for at lade dem passe i disse ellers kritiserede institutioner.

5.1.3. Kritik fra omgivelserne

I den kritik, informanterne møder, kan der spores en manglende bred konsensus om, hvad det vil sige at socialisere sit barn, hvor mange betragter det som værende noget, barnet primært opnår gennem daginstitutionerne, og hvortil hjemmepasserne ofte mødes med kritiske spørgsmål, som Heidi bl.a. beskriver:

”Der er rigtig mange, som spørger kritisk ind til risikoen for manglende socialisering i forbindelse med hjemmepasning, og der må jeg sige, at det griner jeg lidt af, og jeg plejer faktisk ikke at svare på det, for når jeg kigger ind i en vuggestue, så synes jeg jo

ikke, at det har noget med socialisering at gøre. Der føler jeg mere, at de børn, der skriger højest, det er dem, der bliver lyttet til og givet opmærksomhed til" (Heidi).

Flere af hjemmepasserne har en anden overbevisning om, hvad socialisering er, hvilket fremgår af følgende citat, hvor Ditte beskriver en historie fra første gang, hun blev stillet spørgsmål til sønnens socialisering, hvortil spørgsmålet og efterfølgende svar lød:

"Nå så sørger du vel for at få ham socialiseret?" Spørgsmålet kom lige efter, vi havde truffet beslutningen, så mit svar var umiddelbart, "Ja selvfølgelig, vi skal da ud", men siden hen er jeg blevet klogere, fordi jeg nu forstår, at han ikke har brug for at blive socialiseret. Han har selvfølgelig brug for at komme ud og få nogle indtryk, men at han skal ud for at blive socialiseret, er ifølge min mening en stor misforståelse" (Ditte)

Hjemmepassernes anerkendelsesbetingelser er altså påvirkede af, at der ikke er en entydig forståelse af, hvad der er det bedste for små børn. De kritiske og undrende spørgsmål fylder meget i forhold til deres møde med andre, og informanterne nævner eksempler på disse spørgsmål, som oftest går på, hvordan hjemmepasseren får tiden til at gå, om de ikke keder sig, om de ikke burde bruge deres uddannelse i stedet, eller om deres børn nu bliver nok socialiseret. Disse kritiske spørgsmål relaterer sig til Arlie Hochschilds beskrivelse af, hvordan der i det nuværende samfund synes at være byttet rundt på familie og arbejde, således at familien bliver arbejde, og arbejdet bliver familie. Der er endvidere ifølge Hochschild en kulturel overbevisning om, at det er i arbejdet, og kun dér, man realiserer sig selv og finder mening i livet. Hochschild anvender et studie af arbejdende mødre, som viser, at kvinder med lønnet arbejde er gladere for dem selv, mindre deprimerede og mere tilfredse med livet end kvinder uden lønarbejde (Hochschild, 2003). Med en sådan kulturel overbevisning i samfundet giver det god mening, at hjemmepasserne bliver mødt med disse kritiske og undrende spørgsmål.

5.1.4. Anerkendelseskampe

Ofte oplever hjemmepasserne som nævnt, at de skal forsvare deres valg over for andre, hvilket bl.a. fremgik af et af ovenstående citater fra Heidi, hvor hun beskriver, hvor hårdt det er, at hun

hele tiden skal forklare, hvorfor hun hjemmepasser. Dette kan forklares ud fra den anerkendelsesorden, der hersker i det nuværende samfund, som altså ikke betragter hjemmepasning som anerkendelsesværdigt. En af informanterne har udviklet et særligt svar, som hun anbefaler andre hjemmepassere at bruge, når de bliver mødt med skepsis, og som kan betragtes som en af de kampe om anerkendelse, som Honneth beskriver. I første af følgende citater fortæller Maja, hvordan hun reagerer på skepsis fra andre og i andet citat fortæller hun, hvordan hun har udviklet en strategi til at, få andre til at være kritiske over for dem selv i stedet for at være kritiske over for hende.

1:

" Jeg vil gerne have en dialog. Hvis folk spørger ind til den måde, vi lever på, vil jeg hjertens gerne fortælle om det. Men hvis det bare bliver en samtale, hvor jeg skal forsvare, hvad vi har valgt at gøre, så glider jeg bare af på det og siger, at vi gør det, fordi det føles rigtigt. Det kan man jo ikke diskutere med, vel? Men det var en svær øvelse af lære, for man vil jo bare gerne nå til det punkt, hvor andre folk klapper en på skulderen og siger, at det er en god beslutning, men jeg måtte bare konstatere, at i mange tilfælde, så var vores verdensbillede så forskellige, at vi aldrig kom frem til det punkt." (Maja)

2:

"Over for sundhedspersonalet kan jeg godt være lidt provokerende og lidt oplysende. Nogen gange møder jeg nogen, som for eksempel siger, "Gud ammer du stadigvæk", hvortil jeg svarer, "ja hvad skulle jeg ellers gøre". Når man stiller det op på den måde, så bliver folk faktisk usikre og begynder at stille spørgsmålstejn ved dem selv i stedet. Det var egentlig det, at jeg oplevede meget i starten, at folk netop fik mig til at stille spørgsmålstejn ved mig selv, hvor jeg synes, det ville være lige så fint, hvis det var de andre, der skulle forsvare det, de siger. Denne strategi er for mig meget morsom, og jeg giver den ofte videre til dem, der virkelig bliver stigmatiserede af deres familier inde i de grupper, jeg er medlem af" (Maja)

Maja beskriver, hvordan hun rigtig gerne vil klappes på skuldrene for sit valg om hjemmepasning, men som hun ikke oplever, og som hun beskriver, at hun har opgivet at opnå. Dog har hun ikke helt opgivet, da hun, som hun beskriver, forsøger at "oplyse" bl.a. sundhedspersonalet og forsøger at flytte de kritiske spørgsmål fra hende og i stedet tilbage på dem selv. Majas reaktion er som nævnt et eksempel på en af de anerkendelseskampe, som Honneth beskriver og kan udspringe af krænkelser og ikke-indfrie forventninger om anerkendelse. Maja oplever krænkelser på en måde, hvor hendes færdigheder og evner, i dette tilfælde i forhold til, at hun stadigvæk ammer, ikke nyder nogen anerkendelse, og som kan skade hendes selvværdsættelse, og hun tager derfor kampen op netop for at forsøge at indfri "overskuddet af gyldighed", som Honneth anvender til at beskrive, hvordan det nuværende samfund er baseret på normer, som altid vil opnå større anerkendelse, men at der samtidig er et normativt overskud, der henleder til en opmærksomhed på samfundets moralske udviklingspotentiale. Der er derfor mulighed for en kontinuerlig forbedring af anerkendelsesforholdene inden for de forskellige sfærer (Honneth, 2006). Endvidere kan det betragtes som Majas forsøg på at ændre den samfundsmæssige anerkendelsesorden, da hun selv forsøger, og samtidig opfordrer andre hjemmepassere til, at stille spørgsmålstegn ved den nuværende anerkendelsesorden og få andre til at reflektere over, hvorvidt Majas måde at gøre tingene på, kunne være ligeså rigtigt eller mindst ligeså rigtigt, som den måde der er mere i overensstemmelse med normen. Ifølge Honneth kan anerkendelseskampe gå to veje. De kan både føre til en indfrielse af underskuddet af anerkendelse og dermed regulere de herskende praktikker for, hvad der er anerkendelsesværdigt, men den kan også ende ud i en modstandskultur, hvis anerkendelseskampen ikke lykkes. Informanterne fra nærværende projekts undersøgelse har ikke selv udvist tegn på at være en del af en sådan modstandskultur, men flere af dem har nævnt, hvordan de følger debatter på sociale medier, hvor der tydeligt er en kamp mellem to fronter, hvoraf den ene front afleverer deres børn i institutioner og ønsker bedre forhold der, og hvor den anden front hjemmepasser deres børn og er kritiske over for de forældre, der sender deres børn i pasning. Den anden fronts reaktioner fremstår som en form for modstandskultur, og Maja beskriver sine oplevelser af dette, som følger:

"Fordi der er nogle bloggere, der mellem linjerne siger, at man er en dårlig forælder, hvis man har sine børn i pasning, tror jeg, der er rigtig mange, der er bange for at blive

kaldt dårlige forældre. Det er jo heller ikke børnenes behov at være i pasning, men jeg synes, der er langt fra at sige det og til at sige, at man er dårlige forældre, hvis man sender sine børn i pasning. Der er desværre bare mange, der laver den kobling, og jeg tror, det skubber mange væk i debatten, og hvor debatten udvikler sig til en "dem mod os"-retorik. Jeg ser det faktisk rigtig meget i forhold til den der forældrebevægelse "Hvor er der en voksen", hvor det bliver det lynhurtigt bliver en krig på to fronter, mellem hjemmepassere og forældre, der sender børn i pasning. Jeg tror, der er mange, der tænker, at hvis man passer sine egne børn, så må man være en fanatiker, der tænker, at alle andre, der ikke gør det, er dårlige mennesker" (Maja)

Maja oplever denne kamp mellem de to fronter, som resulterer i, at hun oplever, at mange fra den ene front (dem som ikke hjemmepasser) tror, at fordi man hjemmepasser, betragter man dem, som ikke hjemmepasser som værende dårlige mennesker. Dette kan både ses i lyset af anerkendelseskampen, men det kan også ses som en stigmatisering af hjemmepasserne, hvor de netop bliver en stereotyp opfattelse af, hvordan hjemmepasserne er, og som vil blive belyst yderligere i analysedel 3 – "Stigmatisering". Endvidere kan man betragte denne gruppe af hjemmepassere, og som den ene front i "krigen mellem to fronter", ud fra Honneths beskrivelse af en social kamp. Han beskriver nemlig, hvordan en social kamp er en social modstand og et oprør, som dannes af erfaringer fra krænkelser af dybtliggende anerkendelsesforventninger. Og Honneth beskriver videre:

"Hvis disse forventninger ikke indfries fra samfundets side, udløser det netop den type moralsk erfaring, der kommer til udtryk i følelsen af ringeagt eller krænkelse. Disse sårede følelser kan imidlertid kun blive et motivationsgrundlag for kollektiv modstand, hvis subjektet er i stand til at formulere dem inden for en intersubjektiv fortolkningsramme, som kan godtgøre, at de er typiske for en hel gruppe. Således forudsætter fremkomsten af sociale bevægelser eksistensen af en kollektiv semantik, der kan fortolke de personlige skuffelser som noget, der ikke kun angår det individuelle jeg, men også en kreds af mange andre subjekter" (Honneth, 2006)

Hjemmepasserne er ofte ret gode til at søge hinanden i fællesskaber gennem bl.a. sociale medier, da de ofte har et fokus på, at deres børn skal ses med andre børn. Gennem disse fællesskaber af andre hjemmepassere kan de let dele deres erfaringer og dermed opnå denne intersubjektive fortolkningsramme, som Honneth beskriver, og dermed komme frem til, at de ikke står alene med disse krænkede anerkendelsesforventninger. Maja nævner forældrebevægelsen "Hvor er der en voksen", som endvidere er nævnt indledningsvist til nærværende projekt under afsnit 1.1. – "Motivation", og som kan forstås som en ny udvikling i forhold til, hvordan vi ser på den nuværende samfundsmodel, hvor børn fra de er relativt små tilbringer mange timer i daginstitutioner. At gruppen af hjemmepassere vælger denne gruppe til at ytre deres holdninger og kamp om anerkendelse giver god mening, da der her kan være gode muligheder for netop at udvide de anerkendelsesmønstre, der er i det nuværende samfund, da der allerede er sket en udvikling i forhold til synet på daginstitutionerne.

En anden del af den sociale kamp, som et par af informanterne nævner, er når de nævner hjemmepasningen over for andre forældre, der ikke hjemmepasser, og hvor de fra dem ikke møder anerkendelse. De beskriver, at de oplever, hvordan de andre forældre prøver at undgå at tale om hjemmepasningen, og at det virker som om, de gør det for at undgå selv at tage stilling til det. Om dette beskriver Maja:

"Jeg undlader at snakke højt om hjemmepasningen, medmindre folk er interesserede i at høre om det, da det virker som om, mange egentlig ikke er interesserede i at høre om, at der findes en anden verden og en anden måde at leve sit liv på" (Maja)

Erfaringen går igen ved flere af de andre informanter, og den manglende anerkendelse de oplever, når de fortæller andre forældre om hjemmepasningen, kan derfor forstås som et fortolkningsperspektiv, som ifølge Honneth hører med til den sociale kamp, hvor: "(...) man kan klarlægge de sociale årsager til den individuelle følelse af krænkelse" (Honneth, 2006).

Informanterne kommer altså med ret ens bud på, hvorfor andre har svært ved at anerkende valget om hjemmepasning, som netop alle indebærer en teori om, at de må have en frygt for selv at skulle gøre sig erkendelser. Vi er herved tilbage til den kollektive kamp om anerkendelse, og at det giver mening, at den bl.a. foregår inden for forældrebevægelsen "Hvor er der en voksen", da

denne gruppe er tegn på, at årsagen til at hjemmepasserne oplever vanskeligheder ved at blive anerkendte af andre forældre, og som netop handler om frygt for erkendelser, netop er ved at flere og flere forældre nu er åbne over for netop disse erkendelser. Dermed åbnes der nu op for en mulighed for at udvide anerkendelsesforholdene i et sådan fælleskab. Den beskrivelse informanterne laver af de andre forældre, som ikke hjemmepasser, stemmer godt overens med Hartmut Rosas begreb "fremmedgørelse", som netop defineres ved, *At folk gør noget, de 'egentlig' ikke vil*" (Rosa, 2014). Begrebet hænger sammen med Rosas begreb om social acceleration og opstår på baggrund af, at vi aldrig rigtig har mulighed for at sætte os ordentligt ind i de ting, vi har med at gøre, herunder hvordan vores børn passes i løbet af dagen. Det informanterne beskriver at opleve i mødet med de andre forældre kan tolkes som at have med netop dette begreb at gøre.

Under udvælgelsen af mine informanter og søgen herefter, skrev jeg som nævnt et opslag i gruppen for "Hjemmebørn på Fyn" på Facebook, hvor jeg benyttede begrebet hjemmepasning. Til dette opslag var der en, der kommenterede følgende:

"Et god råd - "hjemmepasning" er et lidt negativt ladet ord. Man passer jo ikke sine egne børn 😊 En del er lidt trætte af det ord og jeg tror at det ville være en hjælp for dig at ændre det 😊🌸"

"Har deres børn hjemme", "børn der ikke går i institutioner", "hjemmeforældre" osv. er lidt mere positive måder at omtale det på 😊"

Men ellers lyder det jo rigtig spændende 😊"

Det var nok mit første input 😊 Forældre der har deres børn hjemme, kan generelt ikke lide ordet hjemmePASNING 😊"

Pasning = når andre end forældrene tager sig af barnet/børnene 😊"

Modstanden mod brugen af begrebet hjemmepasning kan tolkes netop som en form for modstandskultur, hvor det, at hjemmepasserne har oplevet at blive krænket og ikke mødt med anerkendelse, har gjort at begrebet får en negativ klang. Det stemmer endvidere godt overens med, hvad jeg oplevede under interviewene. Netop pga. denne besked indledte jeg interviewene med en afklaring af, hvordan informanterne havde det med begrebet, og om hvorvidt de foretrak,

at jeg anvendte et andet begreb. Ingen af informanterne havde noget imod brugen af ordet, men de informanter, som senere i interviewet havde oplevet de største krænkelser og manglende anerkendelse, var også de samme, som udtrykte en skepsis over for begrebet hjemmepasning, men som alligevel gik med til, at jeg anvendte begrebet, fordi de manglede et bedre alternativ.

5.1.5. Manglende anerkendelse i kærlighedssfæren

To af informanterne fra undersøgelsen fortalte, hvordan de oplevede, at de ikke blev mødt med anerkendelse fra deres egne forældre for valget om hjemmepasning. Maja fortæller:

”De var skeptiske i starten, men det virker som om, de har accepteret det nu. Samtidig ved de også godt, at de ikke skal komme med deres meninger, for jeg har hugget ret meget af dem, når de uopfordret har givet deres mening tilkende. Men det er heller ikke sådan, at jeg får en masse skulderklap og får af vide, at det er sejt og cool, at jeg lytter til min mavefornemmelse” (Maja)

Maja giver her et billede af, at hun ikke er blevet mødt af anerkendelse af valget om hjemmepasning fra sine forældre. Det, at Maja har måtte ”hugget” af dem, når de har givet deres mening uopfordret tilkende, kan igen være tegn på en kamp om anerkendelse. Hun beskriver i interviewet også, hvordan hun har måtte opgive at få anerkendelse fra dem, da hun godt ved, at hun bare ikke kommer til at opnå dette fra dem. Den kamp om anerkendelse, Maja har haft med sine forældre, kan derfor ikke betragtes som en succesfuld kamp, da det ikke er lykkedes Maja at opnå anerkendelsen fra sine forældre. Maja fortæller derfor, hvordan hun i stedet har søgt et fællesskab med andre hjemmepassere, hvor de tillægger hjemmepasningen samme værdi, hvilket stemmer godt overens med, hvad Honneth beskriver som subkulturer, der dannes som et alternativt anerkendelsesfællesskab pga. manglende accept fra det dominerende samfund (Honneth, 2006). At hjemmepassere søger fællesskaber med andre hjemmepassere, eller ”ligesindede” som en af informanterne kalder de andre hjemmepassere, går igen ved alle 5 informanter fra projekts undersøgelse. De søger som nævnt disse grupper for at børnene skal have nogle legekammerater, men informanterne bruger også grupperne til bl.a. at tale om

frustrationerne ved hjemmepasningen, som de ikke føler, de kan udtrykke over for andre. Ditte fortæller i følgende citat, hvordan hun oplever dette:

"Jeg afvejer meget, hvem jeg klager til, for jeg gider ikke at skulle forsvare mit valg på et tidspunkt, hvor jeg selv kan tvivle, fordi jeg er træt og udkørt. Jeg fortæller selvfølgelig til mine ligesindede, som jeg kalder de andre hjemmepassere, hvor hårdt det kan være nogle dage, men selv min mor, som har været utrolig støttende, og som har været med meget af vejen, fortæller jeg det ikke til. På et tidspunkt var jeg i en periode rimelig brændt ud, hvilket jeg fortalte til min mor, og det første, hun sagde var, "Nå men nu har I prøvet det, så det kan da godt være, I lander på, at det her hjemmepasning ikke var for dig alligevel". Det blev jeg simpelthen så sur over, da jeg har det sådan, at man gerne må fortælle, at det er hårdt, uden det behøver at være forkert. Det kan også være hårdt at sende sit barn i pasning, og det kan også være hårdt at tage på arbejde, men fordi det er mere efter normen, så møder folk det med en anden forståelse. Så jo, jeg har oplevet, at hvis jeg snakker med nogen, som ikke lige er mine ligesindede, så bliver jeg lidt mødt af svaret, " så kan du jo også bare vælge om"" (Ditte)

Dittes fortælling afspejler i høj grad informanternes generelle oplevelse af det med at dele frustrationer med omgivelserne. De fortæller, at de netop hurtigt bliver mødt med, at de måske så burde gøre, hvad normen tilskriver, når de indimellem oplever, at det er hårdt. Denne reaktion kan igen betragtes som en manglende anerkendelse, som forstås som manglende anerkendelse inden for kærlighedssfæren, da denne bl.a. beskrives som: *"Kærlighedsforholdet mellem mor, far og barn, mellem ægtefæller og mellem venner udgør de symmetriske relationer, hvor subjektet kan etablere en fortrolighed med sine ressourcer, indstillinger og værdier og se dem modtaget og anerkendt"* (Honneth, 2003). Ditte oplever netop ikke, hvordan hendes indstilling til hjemmepasningen bliver mødt med anerkendelse fra sin mor, da hendes mor netop meget hurtigt opfordrer Ditte til at vælge noget andet, når Ditte føler sig udbrændt.

Under forberedelsen til indsamlingen af empirien til dette projekt, blev der som nævnt afholdt et eliteinterview med en psykolog med stor erfaring med hjemmepasseres udfordringer. Psykologen fortalte, at hun holdt foredrag for hjemmepassere og bl.a. udtrykte i disse foredrag, hvor hårdt det kan være at hjemmepasse sine børn. Psykologens oplevelse var så, at mange hjemmepassere kom op til hende efterfølgende med en kæmpe lettelse over, at hun havde sagt højt, at det kunne være hårdt, da mange af dem undertrykker den følelse pga. den manglende anerkendelse, de er blevet mødt af fra omgivelserne. Undertrykkelsen af denne følelse giver god mening når man kobler den manglende anerkendelse med ovenstående beskrivelse af kærlighedssfæren, da anerkendelse inden for kærlighedssfæren netop skal udvikle en fortrolighed med sine ressourcer, indstillinger og værdier. Fortroligheden er grundet den manglende anerkendelse ikke blevet udviklet, og hjemmepasserne har derfor været nødt til at undertrykke følelserne.

5.1.6. Efterlevelse af samfundsnormen

Ud over den manglende anerkendelse i kærlighedssfæren som fremgår af ovenstående citat fra Ditte, fremgår endvidere af citatet, hvordan hun er bevidst om, hvordan det spiller en rolle for hendes anerkendelsesbetingelser, hvorvidt hun lever op til samfundsnormen. Hun udtrykker, at folk møder det med en anden forståelse, hvis man går på arbejde og afleverer børnene i institution. Dette stemmer godt overens med, hvordan jeg har beskrevet i Kap. 2 – "Teoretisk ramme", at anerkendelsesbetingelserne er påvirkede af, hvad der er på spil i det nuværende samfund, og som jeg har beskrevet ud fra de tre samtidsdiagnoser: "Præstationssamfundet", "Accelerationssamfundet" og "Arbejdssamfundet". Dette viser sig endvidere i et lignende citat fra Signe, som også giver udtryk for en bevidsthed om, hvad der i det nuværende samfund betragtes som anerkendelsesværdigt:

"Det er som om, at fordi vi har valgt en lidt alternativ løsning, så skal det bare være perfekt. Når jeg ringer til min mor og siger, at de er umulige, svarer hun, at så burde jeg tage på arbejde i stedet for. Det skal helst gå rigtig godt, og det er ikke okay at sige, at der er masser udfordringer. Det er mere okay at sige, når man går på arbejde og får børnene passet i institution, for det er mere acceptabelt at brokke sig over. Så snart jeg begynder at brokke mig over nogle ting, bliver jeg ovenikøbet fra min mand mødt med,

"ej men så skal vi jo sende dem afsted", eller "så skal du jo på arbejde igen, hvis du keder dig herhjemme, og hvis du synes det er træls, at du bekymrer dig om din karriere". Den reaktion kommer meget hurtigt, det skal helst gå rigtig godt, hvilket det bare ikke gør hele tiden" (Signe)

Signe er altså helt bevidst om, at hvis hun valgte at arbejde og aflevere sine børn i institution, så ville hun opnå den anerkendelse, hun havde brug for, når hun havde behov for at "brokke sig" til andre.

5.1.7. Præstations- og accelerationssamfundets præmisser

I valget om hjemmepasning er hjemmepasserne altså ret bevidste om den præmis, at netop deres levevej ikke møder anerkendelse, og at den anerkendelse de mangler, kunne de have fået, hvis de valgte at gøre, som normen i samfundet tilskriver. Informanterne er generelt meget bevidste om de træk i det nuværende samfund, som beskrives gennem begreberne "Præstationssamfundet" og "Accelerationssamfundet". Dog mærker de ikke disse træk som forventninger eller krav til dem. Generelt virker det som om, at de værdier der lægger bag valget om hjemmepasning fylder så meget for dem, at kravene fra samfundet om præstation og acceleration træder lidt i baggrunden. Hvordan det er muligt for dem ikke at mærke disse krav, giver Mona en beskrivelse af gennem følgende citat:

"Jeg synes egentlig ikke, at jeg oplever i min dagligdag, at der skulle være et pres på mig, men jeg ved, kravene er der i vores samfund, jeg tror bare ikke, jeg oplever det så voldsomt. Måske er det bare fordi, at mit netværk lige nu kun består af andre hjemmepassere, og at jeg bare er i en lille boble på en eller anden måde" (Mona)

Mona beskriver altså her, hvorfor hun tror, hun ikke mærker kravene om præstation og acceleration på trods af, hun er bevidst om, at de eksisterer. Måden hvorpå hun undgår at mærke kravene er altså ved at omgås andre hjemmepassere og blive en del af et fællesskab herigennem. Dermed er det altså den samme strategi (omend strategien formentlig ikke er bevidst), som hjemmepasserne benytter til at håndtere den manglende anerkendelse.

Ditte viser gennem følgende citat, hvordan hun også er bevidst om betydningen af det, hun kalder for "hamsterhjul", og som Hartmut Rosa ligeledes anvender.

"Jeg er helt med på det her med hamsterhjulet og præstationskrav osv., og jeg er enig i, at det er der, men over for mig er det som om, folk lader vær med at snakke om det, fordi de måske tænker, at jeg er en tabt sag, når jeg har taget sådan et valg. Men vi snakker tit om herhjemme, hvordan vi føler, vi er trådt ud af det her hamsterhjul, fordi vores tid pludselig er blevet vores egen" (Ditte)

Ditte er bevidst om, at kravene om acceleration og præstation er der, men det er ikke noget, hun oplever, at folk taler med hende om. Hun beskriver selv, hvordan hun tænker, at folk muligvis betragter hende som "en tabt sag" og derfor ikke taler med hende om de præstations- og accelerationskrav, der ellers tydeligt eksisterer i det nuværende samfund. At hun benytter beskrivelsen "en tabt sag" stemmer godt overens med, hvad både Anders Petersen og Hartmut Rosa beskriver om at gå i stå og ikke præstere og udvikle sig. Begge beskriver, som beskrevet i kap. 2 – "Teoretisk ramme", risikoen for at blive "en taber", hvis man netop går i stå. Hun bliver derfor på den vis udelukket lidt fra gruppen af "præstationsindivider" på den måde, at hun netop oplever ikke at blive talt til om kravene. Dog har hun selv en meget positiv opfattelse af det med at være stået af hamsterhjulet og beskriver, hvordan hun og hendes mand føler, at deres tid er blevet deres egen. Dette står i modsætning til hvordan livet i hamsterhjulet er ifølge Rosa, som beskriver, hvordan det moderne menneske føler i et sådan hamsterhjul: "(...) det føler sig fanget i et evindeligt roterede hamsterhjul, hvor dets hunger efter liv og verden ikke bliver tilfredsstillet, men kun stadig mere frustreret" (Rosa, 2014). Han beskriver endvidere følgende om, hvordan man konstant må investere mere og mere energi blot for at bevare sin konkurrenceevne og, "(...) til sidst når man til et punkt, hvor opretholdelsen af sidstnævnte ikke længere er et middel til at føre et selvstændigt liv styret af selvdefinerede mål, men ét samlet, overordnet mål for såvel samfundslivet som den enkeltes tilværelse" (Rosa, 2014). Det, at Ditte beskriver sig som trådt ud af netop dette hamsterhjul, giver hende en følelse af, at deres tid er blevet deres egen, og hun er derfor ikke styret af, at tiden skal bruges til at opretholde en konkurrenceevne. Det giver hende

mulighed for ikke at ramme et punkt, som Rosa beskriver i citatet, hvor man følger et overordnet mål, men at hun får lov til følge sine egne mål i stedet. Dette går meget igen ved alle informanter, som beskriver, hvordan de generelt føler, at de lever på en måde, som de aktivt har valgt og udviser manglende forståelse for dem, der netop bliver i hamsterhjulet frem for at vælge deres eget liv. Hjemmepasserne synes altså at være styret af selvfinerede mål og ikke et overordnet mål for den enkeltes tilværelse.

Som en del af begreberne om præstation og acceleration har konkurrence et stort fokus. I undersøgelsen blev hjemmepasserne spurgt ind til, hvordan de oplevede denne indbyrdes konkurrence, gav de alle udtryk for, at det ikke bekymrede dem i særlig grad, men at det selvfølgelig var noget de havde i tankerne, dog uden de følte sig pressede over det. Maja udtaler eksempelvis:

”Der bliver hvert halve år uddannet jordemødre, som har den nyeste viden på alle måder, og det kan jeg jo videnskæssigt ikke hamle op med, men det går, som det går. Jeg kender mange interessante mennesker, som ikke vidste, hvad de ville med deres liv, til de var 30-40 år gamle, og jeg er trods alt kun 27. jeg ved jo godt, hvad jeg vil, det kommer bare først til at ske senere” (Maja)

Det særlige pres over hele tiden at skulle udnytte sin tid bedst muligt og præstere på alle livets facetter fremstår altså ikke som noget, der går informanterne betragteligt meget på.

5.1.8. Muligheden for at leve ”det gode liv”

Når der skal redegøres for hjemmepassernes muligheder for at leve ”det gode liv” ud fra Honneths perspektiv, må dette siges at være vanskeligt for hjemmepasserne, da der som beskrevet af hjemmepasserne opleves krænkelser inden for to anerkendelsessfærer, netop kærligheds- og den solidariske sfære. De oplever at blive mødt med anerkendelse i de mindre fællesskaber af såkaldte ”ligesindede”, men dette er ifølge Honneth ikke nok, da muligheden for netop at leve det gode liv forudsætter anerkendelse på alle tre sfærer, og hvor anerkendelse inden for solidaritetssfæren også skal opleves uden for de mindre fællesskaber, som bl.a. fremstår i følgende citat:

"Den solidariske anerkendelse er i et posttraditionelt samfund ikke begrænset til "our kind of people" men drejer sig om værdsættelse af den til enhver tid værende anden, også når den anden adskiller sig fra "os" " (Juul, 2010).

Skal der findes en begrundelse for hjemmepassernes manglende anerkendelse og mulighed for at leve "det gode liv", må man vende blikket mod kravene om præstation og acceleration, da disse krav er med til at forringe anerkendelsesbetingelserne for hjemmepasserne. Kravene er endvidere pejlemærker for, hvilken levevej man skal have, hvis man have en anerkendelsesværdig levevej, og som hjemmepasserne er fuldt ud bevidste om. Det, der gennem denne analysedel er fundet frem til stemmer godt overens med, hvad Søren Juul beskriver som anerkendelsesværdigt i det nuværende samfund, som han betegner som "selvets kultur":

"I selvets kultur er det anerkendelsesværdige menneske et menneske der er i stand til at forsørge og sørge for sig selv, et menneske, der er udviklingsparat og forandringsorienteret og udviser vilje til at uddanne og dygtiggøre sig til at blive en god soldat i konkurrencestatens tjeneste" (Juul, 2017)

5.1.9. Delkonklusion

Samlet set gives der gennem analysen et billede af, at hjemmepasserne oplever at have svære anerkendelsesbetingelser. De er meget bevidste om, at deres levemåde generelt ikke er anerkendelsesværdigt i det nuværende samfund og er samtidig bevidste om, den manglende anerkendelse skyldes, at de ikke lever efter den måde, der er i overensstemmelse med det nuværende samfunds normer. Den manglende anerkendelse viser sig særligt inden for den solidariske sfære, og informanterne har generelt en følelse af, at andre ikke tilskriver hjemmepasningen samme værdi, som de selv, hvilket de oplever gennem andres reaktioner. Denne oplevelse stemmer godt overens med mine forforståelser, som bl.a. bygger på egne erfaringer, og hvor jeg netop også oplevede, at folk var skeptiske over for det valg, jeg havde truffet, og som jeg selv følte, var et rigtig godt valg og absolut det bedste for min søn. At

informanterne selv beskriver, hvordan bl.a. præstationskulturen har en betydning for deres anerkendelsesbetingelser giver et billede af, at min forforståelse endvidere blev bekræftet derigennem. Forforståelsen handlede netop også om, at samtidsdiagnoserne "præstationssamfundet" og "accelerationssamfundet" har en stor betydning for, hvorvidt hjemmepasserne kan opnå anerkendelse. Desuden er der eksempler på forskellige anerkendelseskampe både mod deres egne forældre, men opleves også i debatter på bl.a. sociale medier. Kampene i debatterne på sociale medier er særligt opblomstret i kølvandet på forældrebevægelsen "Hvor er der en voksen", som for hjemmepasserne kan betragtes som en vej igennem til at få ændret anerkendelsesordenen. Hjemmepasserne tackler den manglende anerkendelse fra samfundets side ved at søge fællesskaber med andre hjemmepassere, hvori de deler værdier og kan anerkende hinanden indbyrdes. Samtidig fremstår disse fællesskaber som en form for social kamp, hvor de deler krænkelsererfaringer og kan yde en social modstand. Samlet set synes den teoretiske forståelse af anerkendelsesbetingelserne i det nuværende samfund at stemme overens med, hvordan hjemmepasserne oplever deres anerkendelsesbetingelser. Netop den manglende vedvarende aktivitet og manglende præstationer hos hjemmepasserne virker til at være afgørende for den manglende anerkendelse og for de krænkelser, hjemmepasserne oplever. Dog synes konkurrencen ikke at være noget, der påvirker hjemmepasserne i særlig betydelig grad, og da konkurrence fylder en stor del af begreberne om præstation og acceleration, som endvidere fylder en stor del af min forforståelse, må denne del af min forforståelse dermed nuanceres.

5.2. Analysedel 2 – Udvikling af identitet i arbejdssamfundet

I ovenstående analysedel er der redegjort for, at hjemmepasserne oplever vanskeligheder ved at opnå anerkendelse. Ifølge Honneth er anerkendelse en betingelse for at opbygge en positiv identitet, og det er derfor interessant at undersøge, om der er en sammenhæng mellem hjemmepassernes oplevelse af manglende anerkendelse og deres mulighed for at udvikle en positiv identitet (Honneth, 2003). Hensigten med denne analysedel er derfor at besvare arbejdsspørgsmålet "Hvordan påvirkes hjemmepassernes identitet i et såkaldt arbejdssamfund, hvor arbejde betragtes som værende afgørende for udviklingen af identitet?". Spørgsmålet besvares ud fra en sammenkobling af den indsamlede empiri, min forforståelse samt begreberne "arbejdssamfund" og "identitet", hvilket ender ud i den såkaldte horisontsammensmeltning.

Jeg har valgt, som nævnt i kap. 2 – "Teoretisk ramme" at anvende interaktionismens forståelse af begrebet identitet, da denne giver en forståelse af, hvordan andre spiller en afgørende rolle, når identitet skal udvikles. Samtidig er denne forståelse i overensstemmelse med, hvad anerkendelsesteorien beskriver om udvikling af identitet, da andre mennesker i denne netop også er af afgørende betydning. Interaktionismen beskriver følgende om begrebet:

"... noget, vi kan »forhandle« om, og som noget, der kan ændre sig. Identiteten afgør, hvordan og hvor en person er placeret socialt, og om der er overensstemmelse mellem den »etiket«, man hæfter på sig selv og den, andre sætter på en. Identitet får vi, når andre sætter den samme »identitetsetiket« på os, som vi selv gør" (Hutchinson & Oltedal, 2006)

5.2.1. Udfordringer i mødet med andre

Netop andres reaktioner, når informanterne fortæller om sig selv, er noget, der har betydning for informanterne i undersøgelsen. Da de blev spurgt til, hvordan det påvirker udviklingen af deres

identitet, at de ikke arbejder, begyndte de at tale om, hvordan det særligt har påvirket dem i mødet med andre. Det fremgår bl.a. af et citat fra Mona:

"Lige da jeg var uddannet, præsenterede jeg mig som Mona (red.), og jeg er uddannet lærer, men når jeg præsenterer mig nu, så er det jo ikke sådan, at jeg siger, "hej jeg hedder Mona (red.), og jeg er mor til XX (red.)", selvom det jo nærmest er hele min identitet lige nu, så er det ikke den måde, jeg præsenterer mig på. Jeg kan stadigvæk godt sige, at jeg er uddannet lærer, men så skal jeg også til at fortælle, at det faktisk er to år siden, at jeg blev uddannet lærer, og at jeg ikke arbejder som lærer. På en måde kan man godt mangle et label at sætte på, når man præsenterer sig" (Mona)

Monas beskrivelse af sine oplevelser med at præsentere sig for andre giver et godt billede af, hvordan det kan være svært at udvikle en identitet som hjemmepasser. Mona er bevidst om, at når man præsenterer sig for andre og skal fortælle om, hvem man er, vælger man normalvis at inddrage sit arbejde, da arbejdsidentiteten som nævnt i kap. 2 – "Teoretisk ramme" fylder en stor del af identiteten. Monas beskrivelse er endvidere i god overensstemmelse med sociologen Richard Sennetts beskrivelse af arbejdets betydning for bl.a. at skabe en sammenhængende identitet, hvor han beskriver, at arbejde, "(...) altid tidligere har tjent som en væsentlig faktor i forhold til identitetsfølelse" (Jacobsen & Tonboe, 2004) stemmer godt overens. Det, at skabe en "sammenhængende identitet", må bl.a. betyde, at der, som beskrevet af interaktionismen, kan sættes samme identitetsetiket på os selv, som andre også sætter på en. Når Mona netop beskriver, at hele hendes identitet lige nu er, at hun hjemmepasser, men at hun samtidig ikke fortæller det, når hun skal præsentere sig, viser, at der mangler denne sammenhæng i hendes identitet. Endvidere viser dette, hvordan Mona på den måde forsøger at opnå en vis form for accept i mødet med fremmede, som stigmatiserede personer ifølge Erving Goffman kan opnå ved at give udtryk for en såkaldt "standard-identitet" (Goffman, 1963), som vil blive uddybet yderligere i analysedel 3 – "Stigmatisering".

Monas beskrivelse af udfordringer i mødet med andre går igen i følgende citat, hvor Signe besvarer spørgsmålet om, hvordan det, at hun ikke arbejder, har påvirket udviklingen af hendes identitet:

"Det synes jeg absolut, at det har. Det har påvirket min identitet meget i forhold til, hvad man fortæller, når man er ude, og folk spørger ind til, hvad man laver. Også i forhold til, hvad folk lægger i det, og folk tænker om, at man går hjemme, for folk har jo forskellige holdninger til, om det er godt for børnene at blive passet hjemme. Det påvirker mig på den måde, at jeg tænker rigtig meget over ret hurtigt at fortælle folk vores baggrund for overhovedet at vælge det" (Signe)

Signe vil altså prøve at undgå at få sat en "hjemmepasser-etiket" på sig og fortæller i øvrigt i interviewet, hvordan hun ikke identificerer sig med "den typiske hjemmepassertype", som Signe selv beskriver andre hjemmepassere. Ud fra dette kan der tolkes, at Signe allerede er bevidst om, hvad der hører med til en sådan etiket, og at denne ikke mødes med anerkendelse.

5.2.2. En mere anerkendelsesværdig etiket

Den etiket som Signe selv ønsker, sammenligner hun med tv-værten Mikkell Beha og hans families jordomsejling, hvor de tager nogle år ud af kalenderen for at opleve og for at få mere tid sammen. Om dette beskriver hun:

"Jeg gør lidt det samme - bare knap så eksotisk. Jeg synes jo, jeg tager et år ud af kalenderen for at få det til at fungere, imens jeg har helt små børn, og for at få min familie til at fungere. Det er i hvert fald den identitet, jeg godt kunne tænke mig, og at det skal lyde som om, når jeg fortæller det til folk. Det er samtidig den identitet, jeg gerne vil have, og som jeg godt kunne tænke mig, at folk ville tænke, at det er supersejt og eksotisk" (Signe)

Signes beskrivelse viser, hvordan der i samfundet synes at være en forskel på, hvorvidt man identificerer sig med "den typiske hjemmepassertype" eller "den eksotiske jordomsejler", og

hvordan de to identiteter ikke er lige anerkendelsesværdige i det nuværende samfund. Derfor identificerer hun sig helst med "den eksotiske jordomsejler" og afviser under interviewet flere gange at have ret meget tilfælles med andre hjemmepassere. Igen afspejler dette, hvordan Signe lader til at være bevidst om, at en identitet som jordomsejler i højere grad er forbundet med egenskaber, som i præstationssamfundet betragtes som værende mere anerkendelsesværdige. Jordomsejlerens egenskaber er i langt højere grad end hjemmepasserens forbundet med store præstationer og udvikling, og hvor der her netop kan hyldes den store bedrift, der er forbundet med at sejle jorden rundt. Endvidere er Signe begyndt at investere i aktier, hvilket hun selv beskriver har hjulpet hende med at få lidt mere identitet, og idet hun på den måde har mere at tale med andre om, som der fremgår af følgende citat:

"Selvom jeg synes, det er fedt at passe børn, så synes folk bare ikke, det er så fedt at høre om det til et sølvbryllup eller til en 30-års fødselsdage. Så er det mere fedt at kunne have nogle forskellige ting at tale om. Jeg kan altid fortælle anekdoter, fra da jeg var operationssygeplejerske, men det er jo også fedt at have noget nutidigt at fortælle, fx hvad der sker på aktiemarkedet. Jeg synes i hvert fald, det er fedt at have noget mere at byde ind med, end bare at være hausfrau (Det tyske ord for "husmor", red.). Jeg har nok selv mange fordomme om at være hausfrau og passe børn og når jeg hører andre fortæller, at de er det, så tænker jeg "nå, så er du da gået fuldstændig i stå", og det vil jeg i hvert fald ikke" (Signe)

Dette viser igen, hvordan hun ikke ønsker at identificere sig med en "hausfrau", som er "gået fuldstændig i stå", og hun benytter sig derfor af sine erfaringer fra sit job som operationssygeplejerske eller taler om aktiehandel, når hun taler med andre. Signe fremstår dermed bevidst om, at det med at "gå fuldstændig i stå" ikke stemmer overens med de herskende normer og værdier i samfundet og i forsøget på at udvikle en ifølge Sennett mere sammenhængende identitet, inddrager hun mere anerkendelsesværdige dele af sit liv, når hun taler med andre. Dette stemmer godt overens med citatet fra afsnit 2.3.1. – "Udvikling af identitet", hvor Søren Juul redegør for udviklingen af identitet i det nuværende samfund, og

hvordan denne netop afhænger af evnen til at leve op til krav og forventninger i samfundet og gøre sig fortjent til anerkendelse.

5.2.3. Hvad er "vigtigt" i det nuværende samfund

Heidi fortæller, at hun begyndte at lave frivilligt arbejde, da hendes søn var 3 mdr., hvor hun har ham med dels for at føle en form for arbejdsidentitet, og at hun holder sig i gang og dels for at stille sig selv bedre i forhold til en evt. jobsamtale senere hen, hvor hun skal redegøre for de år, hvor der ikke står noget i hendes CV. Om dette beskriver Heidi bl.a.:

"Jeg synes det er vigtigt, at jeg stadig kan give noget, når jeg har så meget tid, og så det ikke kun handler om, at jeg ses med andre mødre og spiser kage og drikker kaffe, men at jeg føler, jeg også laver noget, som er vigtigt." (Heidi)

Heidi beskriver, hvordan hun anser det med at lave frivilligt arbejde som noget "som er vigtigt". Dette står lidt i kontrast til, hvordan hun i øvrigt beskriver hjemmepasningen, som hun ellers beskriver som værende af høj værdi både for hende selv, for hendes søn og for samfundet generelt. Det kan derfor tolkes som om, at hun har internaliseret andres fordomme om hjemmepasning, som en der "bare" ses med andre mødre og drikker kaffe, og hvor hun trods alt laver noget, som af det nuværende samfund betragtes som værende vigtigt. Hun fremstår dermed lidt splittet mellem den vigtighed, hun ellers tilskriver hjemmepasningen og de forventninger og krav, hun godt ved, bliver stillet fra samfundets side.

Denne analysedel giver foreløbigt et billede af, at det ikke er nemt at udvikle en identitet i det nuværende samfund, arbejdssamfundet, for hjemmepasserne. Det stemmer overens med, hvad Honneth siger om, at anerkendelse er en forudsætning for at udvikle en positiv identitet, og som hjemmepasserne på flere måder og inden for flere sfærer, som redegjort for i analysedel 1, ikke bliver mødt med.

5.2.4. Krav i et arbejdssamfund

Informanterne er netop bevidste om, at hjemmepasningen ikke stemmer overens med, hvad der synes at være betydningsfuldt for andre i samfundet, og hvad der bliver stillet til dem af krav. Når man lever i et arbejdssamfund, er der netop et krav om, at man er solidarisk og bidrager til fællesskabet gennem et arbejde, som beskrevet under afsnit 2,2 – ”Konkurrencestaten”. Dette oplever Heidi at blive konfronteret direkte med, som hun selv beskriver i følgende citat:

”Det er rigtig hårdt altid at skulle forklare, hvorfor man hjemmepasser. Jeg har også fået af vide af andre, at de synes, jeg er doven, og at jeg kun hjemmepasser, fordi jeg ikke gider at arbejde, og at jeg skal huske på, at samfundet skal køre rundt, og at vi skal alle sammen bidrage med noget” (Heidi)

Heidis citat er et godt eksempel på de konsekvenser, der er ved at leve i et arbejdssamfund for de mennesker, der netop ikke har kastet samme kærlighed på arbejdet, som de fleste ellers har, eller for dem, der bare ikke kan arbejde. Dette udfoldes yderligere i følgende citat:

”Det rammer, som vi ser i regeringens strategi, alle grupper, der bidrager undergennemsnitligt til samfundets og de enkelte medlemmers velstand – altså også de syge, de handicappede, de studerende og de arbejdsløse. (...) Grupperne ’problematiseres’, samtidig med at ansvaret for ’problemerne’ individualiseres, og de, der ikke kan klare at rette op på tingene på de angivne betingelser, som ofte inkluderer mere eller mindre midlertidige lavere takster, risikerer for alvor eksklusion som ’nydere’ eller ’nassere’ ” (Jacobsen & Tonboe, 2004).

At Heidi er blevet kaldt for ”doven” viser et godt billede af konsekvensen af, hvordan gruppen af mennesker, der ikke arbejder, bliver problematiseret, og hvordan de oplever at blive ekskluderet som i citatet ”nydere” eller ”nassere” og for Heidis tilfælde som ”doven”. En kobling mellem hjemmepasning og dovenskab er ifølge hjemmepasserne noget, de indimellem oplever fra andre, hvilket de selv er meget uenige i. De udtaler, at det faktisk kan være hårdere at passe sine børn hjemme frem for at gå på arbejde. Både hvordan andre har en forkert forestilling om det at

hjemmepasse, og hvordan man er i gang hele tiden som hjemmepasser, bliver i følgende citat belyst af Heidi:

"Der er helt sikkert nogen, der har en forestilling om, at jeg kun sidder på sofaen hele dagen og ser fjernsyn, men når vi så taler sammen og de spørger ind til nogle film og sådan noget, så kan jeg ikke svare på noget, for jeg ser aldrig fjernsyn. Det er i øvrigt sjovt her i corona-tiden, er der mange af mine veninder med børn, men som ikke hjemmepasser, som skriver til mig, at de godt nu kan se, at man er på hele tiden, for enten skal man rydde op, lave mad eller organisere sig, ud i parken og hele tiden komme på ideer. De siger også, at det for dem næsten er afslappende at komme på arbejde, for der er struktur og ikke nogen, der roder" (Heidi)

Heidis veninders erfaringer med at foretrække arbejdet frem for at være hjemme med børnene kan igen relateres til Hochschilds undersøgelser omkring arbejde, fritid og familieliv. Her tegner hun netop et billede af *"den nye model af familie og arbejdsliv"* og hvordan den trætte forælder flygter *"(...) fra en verden af uløste skænderier, uvasket vasketøj, hen til ordnede forhold og harmoni på jobbet"* (Hochschild, 2003).

5.2.5. Forståelse af begrebet "arbejde"

Beskrivelsen af livet som hjemmepasser og beskrivelsen af hvor travlt man har, stemmer godt overens med den franske sociolog Daniel Bertaux's begreb "antroponomi", og som skal forstås som de processer, der skaber menneskene og altså, *"produktionen af menneskene selv"* (Bertaux, 2004). Hjemmepasning hører under dette begreb, og det er udviklet i forbindelse med et ønske om at bryde med redueringen af *aktivitet* til *arbejde* og *arbejde* til *lønnet arbejde*. Bertaux forsøger altså at løsne op for forståelsen af, hvad begrebet "arbejde" dækker over, og kommer selv med et forslag til, hvad begrebet kunne dække over: *"enhver type af aktivitet, hvis konkrete resultat er ligefrem proportionalt med den energi og tid, der bruges på den"* (Bertaux, 2004). Omsorgsarbejde, der udføres i hjemmet, som fx pasning af egne børn i hjemmet, hører ifølge Bertaux også med under, hvad han mener, arbejde er. Bertaux er endvidere kritisk over for, arbejdsgiverforeningernes snævre perspektiv: *"For dem bliver mennesker stemplet som inaktive,*

hvis de ikke betales for deres arbejde, men det forekommer som om disse mennesker måske udvikler særdeles høje aktivitetsniveauer inden for ulønnet arbejde og som problemløsere” (ibid.).

Bertaux taler dermed til fordel for hjemmepassernes oplevelser af at hjemmepasse. At hjemmepasningen er hårdt arbejde, og måske hårdere end et lønnet arbejde, men som andre ikke tillægger stor værdi eller udviser forståelse for, stemmer endvidere overens med den manglende solidariske anerkendelse, som redegjort for i analysedel 1.

5.2.6. Delkonklusion

En del af forforståelsen i nærværende projekt har omhandlet udfordringerne ved at udvikle en identitet i det arbejdssamfund, vi lever i. Vigtigheden i at arbejde og kærligheden til arbejde er en del af normen i et arbejdssamfund. Denne forforståelse blev testet i empirien, og i forhold til udvikling af identitet, viste det sig, at min forforståelse har været frugtbar, da hjemmepasserne netop beskrev udfordringerne ved dette. Dog havde jeg en tanke om, at de måtte have mange bekymringer over ikke at have et arbejde, og om de senere kunne få et arbejde igen, hvilket de generelt ikke udviste en særlig bekymring over for. De havde dog strategier, som gjorde, at de følte sig bedre stillet, når de igen skulle søge arbejde i form af frivilligt arbejde for to af informanternes vedkommende.

Generelt viser det sig, at det bliver rigtig svært at udvikle en positiv identitet, når man selv mener, at man lever på en måde, der er rigtig god både for sit barn og for samfundet, men samtidig bliver mødt med ekskludering og kritik af ens levevej. Måden, hvorpå hjemmepasserne forsøger at udvikle en sammenhængende identitet, som kan mødes med anerkendelse, er ved at opsøge fx frivilligt arbejde, aktiehandel eller ved at tale om deres tidligere jobs. Hjemmepasserne kan altså ikke få lov til ”bare” at varetage det, man ifølge Bertaux også kan betragte som et arbejde, altså selve hjemmepasningen, da dette ikke synes at leve op til de normer og værdier, der hersker i et arbejdssamfund, og som fremstår anerkendelsesværdige på trods af, at hjemmepasningen ofte er både hård og krævende for hjemmepasserne.

5.3. Analysedel 3 – Stigmatisering

I ovenstående to analysedele har der været fokus på, hvordan hjemmepasserne oplever vanskeligheder ved at blive anerkendte, særligt i forhold til den solidariske sfære i det præstations- og accelerationssamfund, de lever i, og hvordan det ikke at arbejde i et arbejdssamfund giver dem udfordringer i forhold til at opbygge en positiv identitet. At de lever i et samfund, hvor de oplever disse vanskeligheder både i forhold til at opnå anerkendelse og at udvikle identitet, gør det interessant at se nærmere på, om den manglende anerkendelse og udfordringer med identitetsudvikling også er ensbetydende med, at de oplever sig stigmatiserede. Dette vil blive analyseret nærmere i dette afsnit. Til analysen inddrages Erving Goffmans teori om stigma, som kobles til den indsamlede empiri samt mine forforståelser. Goffmans teori om stigma kan til nærværende projekt bidrage til analysen på mikroniveau, hvor der er fokus på, hvordan den sociale afvigelse opstår i samspillet mellem afvigeren, altså hjemmepasseren og hjemmepasserens omgivelser.

5.3.1. Stigma

Ifølge Goffman forekommer stigmatisering gennem en uoverensstemmelse mellem et individs "tilsyneladende sociale identitet" og "faktiske sociale identitet". Den tilsyneladende sociale identitet handler om det førstehåndsindtryk, der dannes af et individ. Stigmatiseringen opstår for hjemmepasserne ofte i mødet med andre, når de fortæller om hjemmepasningen. Goffman beskriver, hvordan mennesker kategoriserer andre ind i en "tilsyneladende social identitet", hvorved der er nogle bestemte "krav" og normative forventninger til personen (Goffman, 1963). I det nuværende samfund er normen, at børn bliver passet ude, imens forældrene selv kan varetage et arbejde, så de normative forventninger og "krav", man har til forældre i det nuværende samfund, er at de netop efterlever denne norm, og det bliver dermed en del af den tilsyneladende sociale identitet, man på forhånd kategoriserer forældre ind i. Der opstår derfor en uoverensstemmelse mellem den tilsyneladende sociale identitet og den faktiske sociale identitet, når hjemmepasseren nævner for andre, at de ikke arbejder, og at børnene i stedet passes hjemme. Når uoverensstemmelsen opstår, oplever hjemmepasserne det gennem de reaktioner, de får fra omgivelserne. Dette beskriver de reaktioner, hun møder i følgende citat:

"Du kan mærke, når du fortæller det, at folk er meget overraskede. Det er ikke som, hvis jeg fortalte, at jeg havde fået job i Netto, så ville folk jo ønske dig tillykke og sige, "nej, hvor fedt, hvornår starter du?, hvad skal du lave?". jeg oplever, at folk er meget overraskede, når jeg fortæller det, og at de spørger ind til, hvad jeg får tiden til at gå med. Jeg føler nok, at folk dømmes det på en eller anden måde" (Ditte)

Ditte bliver dermed bærer af et stigma, altså et negativt karakteriserende kendetegn, som adskiller hende fra andre (ibid.), og i stedet for at blive mødt med anerkendelse for at gøre det, som hun føler, er det bedste for hendes barn, bliver hun mødt med undrende spørgsmål. Det stemmer godt overens med, hvordan Goffman beskriver, at stigmaet indebærer, at alle de øvrige egenskaber personen har, bliver undergravet, selvom det er egenskaber, personen ellers kunne have modtaget anerkendelse for. Normalvis anerkendes forældre, når de udviser tegn på at være gode forældre og gør, hvad de betragter som værende det bedste for deres børn. I situationen, hvor der opstår denne uoverensstemmelse, og hvor hjemmepasseren udtrykker, hvordan de ikke efterlever normen og det, der forventes af dem, bliver denne anerkendelse erstattet af et stigma, og der kommer ikke fokus på, hvordan hjemmepasserne faktisk, i deres øjne, gør noget rigtig godt for deres børn. Når hjemmepasseren oplever at være ekskluderet fra den kategori, og at hun har fået et stigma, opstår der fordomsfulde tanker om, hvordan den nye stigmakategori, altså hjemmepasser-kategorien, ligeledes bliver mødt af særlige forventninger. Disse særlige forventninger beskrives af Signe i følgende citat, hvor hun endvidere beskriver, hvordan hun ikke ser sig selv som en del af en sådan kategori:

"I forbindelse med at så mange har valgt at hjemmepasse og bliver tilegnet den der hjemmepasser-type, som er meget bevidst og meget alternative, altså den alternative hjemmepassertype, som jeg vil kalde det, kan jeg mærke er en gruppe, jeg nok er kastet lidt over i, og der er jeg sgu ikke helt" (Signe)

Signe har altså en modstand mod at blive karakteriseret som den typiske hjemmepassertype, hvilket giver god mening, da der tilsyneladende er en del negative forventninger og fordomsfulde

tanker forbundet med kategorien. De fordomsfulde tanker omhandler eksempelvis dovenskab, som nævnt under analysedel 2, eller en uforståenhed over for, at hjemmepasseren ikke forstår, hvor vigtigt det er at få børn "socialiseret" ud fra den typiske opfattelse blandt moderne individer af begrebet socialisering.

5.3.2. Moralsk karriere og stigmakategori

Hjemmepassernes stigmatisering kan særligt beskrives ud fra deres fortællinger om, hvordan de ofte prøver at undgå at fortælle om hjemmepasningen i mødet med andre pga. de reaktioner, de ofte bliver mødt med. Dette har bl.a. vist sig i de citater, der allerede er inddraget til ovenstående del af analysen, hvor de fx forsøger at nævne andre ting end hjemmepasningen, når de skal præsentere sig for fremmede. I lyset af Goffmans teori kan dette forstås som en handling, hjemmepasserne foretager, fordi de ønsker at opnå en accept fra andre, som de kan få ved at give udtryk for en såkaldt "standard-identitet", som også blev nævnt i analysedel 1, og som hænger sammen med den fase, de er i af deres såkaldte "moralske karriere". De forskellige faser gennem denne moralske karriere skal forstås som en bevægelse, hvor man over tid flytter sig mod noget, der anses som uacceptabelt og unormalt fra noget mere efterstræbelsesværdigt og normalt, som er tilfældet med hjemmepasserne, men som også kan være omvendt. Betegnelsen anvendte Goffman til "(...) at beskrive det identitetsmæssige, statusmæssige og moralske forløb, som mennesker, der indlægges på et psykiatrisk hospital (en såkaldt 'totalinstitution'), gennemgår", og den moralske karriere indeholder både, hvordan andre opfatter en, og hvordan man i forhold til menneskelige og sociale kvaliteter begynder at opfatte sig selv (Jacobsen & Kristiansen, 2018). Signes ovenstående citat kan danne et billede af, hvor Signe er henne i sin moralske karriere. Hun er netop i en fase, hvor hun er meget bevidst om, hvad der hersker af normer i samfundet, og hvor hun: "(...) tilegner sig de identitetsforestillinger, som råder i samfundet som helhed, samt et generelt billede af, hvordan det ville være at være behæftet med et bestemt stigma" (Goffman, 1963).

At hjemmepasserne har tendens til at undlade at fortælle om hjemmepasningen kan endvidere hænge sammen med en måde, hvorpå hjemmepasseren forsøger at "rette på det, hun (red.) anser for at være den objektive årsag til hendes (red.) ufuldkommenhed" (Goffman, 1963), hvor hendes

ufuldkommenhed ligger i, at hun ikke har et arbejde, og derfor forsøger hun at kompensere ved at opsøge fx frivilligt arbejde eller aktiehandel, som er nævnt i analysedel 2. Desuden forsøger hjemmepasserne at undgå at nævne netop den egenskab, altså hjemmepasningen, som de ellers selv værdsætter højt, men som ofte tiltrækker stor opmærksomhed, og hvor de ofte beskriver at opleve udfordringer, når de nævner det for andre. De oplever, at folk enten ignorerer dem, eller at der opstår konflikter, fordi de bliver sat i en stigmakategori, som Signe tidligere har beskrevet som "den typiske hjemmepassertype" er. De er unglade at nævne hjemmepasningen, da de frygter at få dette stigma og frygter at komme i en kategori, hvor de vil blive mødt med fordomsfulde tanker, som mange forbinder hjemmepassere med. Hjemmepasserne gør altså brug af Goffmans begreb "indtryksstyring", som defineres som: "(...) menneskets kapacitet til at kontrollere det indtryk, det gør på andre, ved at sætte sig i deres sted for at få et indtryk af, hvilken adfærd der er mest passende i en given situation" (Andersen, 2013). Når hjemmepasserne færdes blandt mennesker, som ikke hjemmepasser, forsøger de derfor at gøre brug af indtryksstyring for at undgå, at deres stigma træder for meget frem. (Goffman, 1963). Dette kan fx være, når de møder nye mennesker og mangler en anden "etiket", som Mona kaldte det i et citat i analysedel 2, når hun ikke kan præsentere sig som mor eller hjemmepasser.

De fordomsfulde tanker, hjemmepasserne kan blive mødt med, kan fx være en besiddelse af nogle stærke holdninger til, hvad der er bedst for små børn, og en mening om at forældre, der sender deres børn i institution, faktisk er dårlige mennesker. Dette afspejles i Majas citat fra analysedel 1, hvor hun beskriver denne "krig på to fronter". Her oplever Maja, hvordan hjemmepasningen forbindes med en bestemt fordom, og hvor hendes omgivelser allerede har nogle forventninger til hende, fordi hun indgår i denne hjemmepasser-kategori. Det går igen hos informanterne, hvordan de er påpasselige med at nævne hjemmepasningen, når de møder nye mennesker, hvilket stemmer godt overens med Goffmans følgende citat:

"I sociale situationer, hvor vi ved, eller kan mærke, at en af de tilstedeværende har et stigma, er der altså en stor sandsynlighed for, at vi anvender kategoriseringer, som ikke passer, og at både han og vi føler ubehag. Det er naturligvis givet, at situationen kan forandre sig betydeligt fra dette udgangspunkt. Og eftersom den stigmatiserede i

reglen oftere bliver udsat for sådanne situationer end vi, er det også sandsynligt, at han bliver i bedre til at styre dem.” (Goffman, 1963)

Hjemmepasserne har altså erfaret denne kategorisering og den ubehag, der mærkes både for dem og for de andre. Ubehaget har for de andre, ifølge hjemmepassernes udsagn, bundet i de fordomme, der har været omkring hjemmepasser-kategorien, hvor det forventes, at hjemmepasserne har bestemte meninger om forældre, der sender sine børn i pasning. Signe beskriver i følgende citat, hvordan hun tolker denne ubehag, der er for både hende og for de forældre, hun fortæller om hjemmepasningen til, og hvordan hun håndterer ubehaget:

”Jeg føler, at folk er bange for, at jeg dømmes deres valg og dømmes, at de smider deres børn i en dårlig institution, fordi det er sådan, de får deres ting til at hænge sammen. Jeg oplever, at vi ret hurtigt lige skal have clearret dette, og hvor jeg fortæller, at jeg ikke synes, institutionerne er dårlige generelt, men at der jo er nogle problemer. Jeg siger også ret hurtigt, at der er mange udfordringer ved at være hjemmepasser, og jeg fortæller ret hurtigt folk om det for ikke at få den der stigmatisering af, at nu er jeg sådan en super øko alternativ hjemmemutti, og at jeg synes, at det ikke er okay det, de gør” (Signe)

Det, at Signe ofte bliver udsat for disse situationer, gør, at hun er blevet bevidst om, at hun bliver nødt til at prøve at håndtere situationen, og hun er, som Goffman skriver, *bedre til at styre dem*, fordi hun er blevet vant til at håndtere stigmaet.

5.3.3. Hjemmepasning og drama

Det er interessant at se hjemmepassernes undgåelse af at nævne hjemmepasningen i mødet med andre i lyset af de to af Goffmans begreber ”frontstage” og ”backstage”. Begreberne referer til den sociale interaktion mellem mennesker, hvor de på ”scenen” spiller en rolle, som de har øvet sig på og ladet op til ”backstage” (Goffman, 1959). På scenen er det individets ”front”, der kan observeres af andre og er den måde, hvorpå vi fremtræder. Front er desuden der, hvor man forsøger at påvirke andre og forsøger at styre den opfattelse, andre får af en (Hutchinson &

Oltedal,2006). Da hjemmepasserne som nævnt i de to øvrige analysedele er meget bevidste om, hvad der er normen i samfundet og ligeledes, hvad der er anerkendelsesværdigt, og idet de ligeledes har bemærket, hvordan de mødes af et stigma, når de netop nævner hjemmepasningen, kan der derfor opstå to scenarier. Det ene scenarie er, at de forsøger at styre den opfattelse, andre får af dem ved at undgå at nævne hjemmepasningen, altså gennem indtryksstyring, og det andet scenarie er det, som Signe gør, når hun forsøger at afbøde nogle af de fordomme, andre får, når hun nævner hjemmepasningen.

5.3.4. Samhandlings(u)orden

Når hjemmepasserne alligevel vælger at fortælle om deres hjemmepasning opstår der ofte nogle spændinger eller direkte konflikter med særligt andre forældre, som Signe også beskrev i ovenstående citat. Maja har beskrevet konflikterne som følger:

"Når jeg nævner hjemmepasningen, er der nogen, der næsten holder vejret lidt. Hvis jeg møder nogen på legepladsen, og jeg spørger, om de også selv passer børn hjemme, så svarer de, "nej, de holder bare en fridag fra institution", og hvor det virker som om, de tænker, "hvorfor spørger du?", og hvor de måske er bange for, at man skal til at sige, at mit valg er bedre end deres. Der er jeg bare sådan "chill chill, det var slet ikke min hensigt at sige noget som helst om dig, jeg skulle bare høre, om vi havde en potentiel ny legekammerat her"" (Maja)

At der opstår spændinger eller konflikter i mødet med andre forældre kan bl.a. forklares ud fra Goffmans begreb om samhandlingsorden, som "(...) opretholdes gennem de ligestillede handlinger, der reproduceres, og det er her "det anderledes" slår igennem" (Andersen, 2013). Det forventes som nævnt, at børn er i pasning ude og ikke hjemme, og dette bliver dermed en ligestillet handling eller en adfærdsregel, som i mødet mellem hjemmepasserne og andre forældre netop ikke reproduceres. Adfærdsreglerne opretholdes dermed ikke, og der bliver ikke skabt den orden, der ellers skulle sikre, at samhandlingen kunne fungere. "Det anderledes", altså hjemmepasningen, slår derfor igennem, og der opstår disse spændinger. Spændingerne og konflikterne hænger endvidere sammen med den stigmakategori, altså hjemmepasserkategorien,

som den anden forælder placerer hjemmepasseren i, hvor der er en forventning om, at hjemmepasseren dømmes den anden forælder for at få passet sine børn ude.

5.3.5. Fællesskaber af "ligesindede"

I den fase i den tidligere nævnte "moralske karriere", hvor "den pågældende lærer, at hun (red.) har et stigma" (Goffman, 1963), og som ifølge Goffman er af særlig interesse, bliver den stigmatiserede "trukket ind i et nyt forhold til andre, der har det samme stigma som hun (red.) selv" (ibid.). Dette er i overensstemmelse med, at der i de øvrige analysedele er beskrevet, hvordan hjemmepasserne har søgt fællesskaber med såkaldt "ligesindede". Goffman beskriver, hvordan der er to grupper af sympatisk indstillede mennesker, hvoraf den ene gruppe er dem, som har samme stigma. Om denne gruppe beskriver Goffman yderligere:

"Eftersom disse af egen erfaring ved præcis, hvad det indebærer at have dette specielle stigma, kan nogle af dem give den pågældende vejledning i, hvordan man kan klare sig med sit stigma, samtidig med at de udgør en kreds af ligestillede, hvor han kan beklage sig, hos hvem han kan søge tilflugt, når han trænger til moralsk støtte og et trygt, afslappet miljø, hvor han vil blive accepteret som en, der i virkeligheden er lige så normal som alle andre." (ibid.)

Goffmans beskrivelse af denne gruppe er i ret præcis overensstemmelse med, hvordan hjemmepasserne har beskrevet deres fællesskaber, som indgår i de to øvrige analysedele. Heri er der bl.a. beskrevet, at Maja giver råd videre til de hjemmepassere, der føler sig meget stigmatiserede af deres familier. Endvidere er der redegjort for, hvordan hjemmepasserne bruger fællesskaberne til at dele deres frustrationer eller "beklage sig", som Goffman beskriver. At hjemmepasserne i disse fællesskaber eller grupper kan blive "accepteret som en, der i virkeligheden er lige så normal som alle andre", er også noget, informanterne har beskrevet:

"Nogen gange føler jeg mig lidt i et ekkokammer. Jeg ikke kan rumme hele den der verden og i stedet for hele tiden at blive konfronteret med ting, som jeg ikke gider at blive konfronteret med, så går jeg lidt i en boble. Og det har jeg faktisk nogen gange

tænkt på, om det er formålstjenligt, fordi mange af de ting, der bliver opfattet som normafvigende, fremstår helt normalt, fordi det er spejlet i min omgangskreds" (Maja)

Den manglende anerkendelse og vanskeligheder ved at udvikle en positiv identitet søger Maja (og de andre hjemmepassere) en tilflugt fra gennem fællesskaberne. Goffman beskriver, hvordan kategoriseringerne netop kan have den funktion, at den disponerer dens medlemmer for dannelse af grupper og venskabelige forbindelser (Goffman, 1963), som der flere steder i projektet er beskrevet, hvordan dette netop gør sig gældende hos hjemmepasserne. Goffman har endvidere beskrevet nogle fællestræk for grupperne:

"De har indenfor deres egen gruppe udviklet et specielt sæt adfærdsregler og værdinormer. De udformer og anerkender symboler til at udtrykke prestige og vanære; de bedømmer relevante situationer i overensstemmelse med deres egne normer og i deres eget sprog: og i deres gensidige relationer lægger de den frivillige tilpasningskonforme maske fra sig." (Goffman, 1963)

Inden for grupperne er der dermed en tendens til, at man fastholder hinanden i stigmaet på den måde, at de i gruppen begynder at handle ud fra deres egne normer og ser lidt bort fra de herskende normer i samfundet. De fælles adfærdsregler og værdinormer beskriver Signe i følgende citat, om hvordan hun føler, hun faktisk ikke passer ind sammen med de andre såkaldte "typiske hjemmepassertyper":

"Selvom man har det tilfælles, at man hjemmepasser, så er vi godt nok meget forskellige, jeg oplever, at rigtig mange der hjemmepasser har store gode pædagogiske overvejelser i forhold til, hvordan det er for deres børn og er meget bevidste om det. Jeg ikke har haft nogen store forkromede overvejelser om, hvad der vil være bedst for mit barn. Så vi har ikke nødvendigvis så meget tilfælles, selvom vi er hjemmepassere, jeg er sådan lidt frikadelletypen, min mand er konventionel landmand, og der er mange, som vælger noget helt andet, som er veganere og vælger alle mulige

anderledes ting, som vi ikke gør, så derfor føler jeg mig lidt uden for den typiske hjemmepassertype” (Signe)

Der er altså nogle bestemte værdier og adfærdsregler, som hun forbinder med gruppen af andre hjemmepassere. Signe føler ikke, hun passer ind i gruppen, da hun bl.a. ikke er veganer, hvilket af Signe betragtes som noget, der er typisk for medlemmerne af denne gruppe. Hun har selv nogle forventninger til gruppen af hjemmepassere, som stemmer overens med de forventninger andre kan have om hjemmepassere, som beskrevet i afsnit 5.3.2. ”Moralsk karriere og stigmakategori”. Signes beskrivelse er derfor i overensstemmelse med de fællestræk, herunder adfærdsregler og værdinormer, som Goffman skriver i forhold til grupperne.

5.3.6. Stigmakategori og parallelsamfund

Maja fortæller i interviewet om, hvordan de i hendes gruppe har læst regeringens kriterier for de såkaldte parallelsamfund og har moret sig lidt over, at de ud fra deres egne vurderinger faldt ind under disse kriterier. Fællestrækkene for grupperne, som Goffman beskriver, har da også visse fællesstræk med beskrivelsen af parallelsamfund, som bliver beskrevet som følger:

”Et parallelsamfund er fysisk eller mentalt isoleret og følger egne normer og regler, uden nogen nævneværdig kontakt til det danske samfund og uden ønske om at blive en del af det danske samfund. Det udfordrer det danske samfunds sammenhængskraft, der er opbygget og udviklet gennem generationer via blandt andet foreningslivet, fælles undervisnings- og uddannelsesinstitutioner, godt naboskab og samarbejde med kollegaer på arbejdspladsen” (Regeringen, 2018)

Med Majas egne beskrivelser af, hvordan hun føler sig i et ekkokammer, og Mona, som også beskriver sig selv om i en boble kun med andre hjemmepassere, giver Majas kobling mellem deres grupper og parallelsamfund god mening. Parallelsamfund betragtes ofte som en trussel mod sammenhængskraften i samfundet og som noget, der ønskes et opgør mod (Regeringen, 2018). Derfor betragtes disse ofte som værende uønsket i samfundet. Den foreløbige konklusion af nærværende projekt peger i retning af, er det meget vanskeligt at opnå anerkendelse på den

solidariske sfære, hvis man lever på en måde, som ikke stemmer overens med de herskende normer og værdier, og det virker derfor meget naturligt at gøre som bl.a. Maja, altså at opsøge andre grupper, eller parallelsamfund, som kan give den anerkendelse, man naturligt har brug for, og hvor man kan dele sine værdier med andre. Endvidere kan Majas sammenligning mellem hendes fællesskab og parallelsamfund give et billede af den fase, hvori hun befinder sig i den moralske karriere. Maja har formentlig gennemgået det, Goffman kalder for "mortifikation af selvet", hvor den gamle identitet er "slået ihjel" og er erstattet af en anden. Hun har accepteret sin afvigelse og har dermed tilpasset sig de nye betingelser og har endvidere opbygget nye venskaber (Jacobsen og Kristiansen, 2018).

På trods af at der er visse ligheder mellem parallelsamfund og hjemmepassernes fællesskaber, virker det dog som om, at informanterne har et ønske om at blive en del af det danske samfund ud fra deres kampe om anerkendelse, som beskrevet i analysedel 1, så et reelt parallelsamfund kan de ikke karakteriseres som. Maja udtrykker endvidere en kritik af, at der findes disse parallelsamfund og udtrykker sine holdninger til, hvorfor disse opstår i følgende citat:

"Hvorfor er det, vi egentlig skal have det, der hedder et hovedsamfund og et parallelsamfund, og hvorfor er der ikke plads til forskellige opfattelser indenfor det samme samfund? Jeg tror, det er fordi, at så spæder vi ikke alle sammen til den der kasse. Vi har en mere overordnet samfundsmodel, der netop går på konkurrence, kapitalisme og vækst, og det er det, der ligesom driver værket, og der passer vi bare ikke ind." (Maja)

Majas overvejelser omkring disse parallelsamfund er i stor overensstemmelse med nærværende projekts teorigrundlag og de samtidsdiagnoser, der er nævnt i kap. 2 – "Teoretisk ramme". Majas overvejelser stemmer ligeledes overens med, hvordan Howard S. Becker beskriver, at sociale afvigelser er skabt af samfundet, da det ifølge Becker netop er personer omkring den afvigende, der opsætter regler, som derved kan skabe social afvigelse, hvis reglerne ikke bliver overholdt. Den afvigende adfærd opstår kun, hvis andre betegner adfærden som afvigende (Becker, 2005). Der er altså opsat nogle regler, som ifølge Maja går på konkurrence, kapitalisme og vækst, og som

også ifølge nærværende projekt går på konkurrence men ligeledes på præstation, udvikling og acceleration og med en særlig fordring om at bidrage til fællesskabet gennem arbejde. Fordi Maja og de andre hjemmepassere ikke kan overholde disse regler, betragtes de derfor som afvigere. I afsnit 1.4. – ”Relevans for feltet socialt arbejde” er der beskrevet, hvordan der er en risiko for, at den primære afvigelse, altså hjemmepasningen, fører til sekundære afvigelser. Dette sker gennem en såkaldt ”afvigerkarriere”, som Edwin Lemert beskriver (Lemert, 1951). Den kan sammenlignes med den ”moralske karriere”, som Goffman beskriver, da man ved øverste trin af begge karrierestiger, når til det punkt, hvor man accepterer sin status som afviger eller accepterer sit stigma. Ifølge Lemert tilpasser man sig i det øverste trin sin rolle som afviger, og det er her den sekundære afvigelse opstår, og som eksempelvis kan opstå ved, at personen klassificeres som medlem af en bestemt gruppe, som derved kan skabe et pres i retning af at identificere sig med andre fra denne gruppe (Lemert, 1951). Fire af projektets fem informanter har i vis grad identificeret sig med den gruppe, som de er blevet klassificeret som, altså med hjemmepasserkategorien, hvilket har ført til visse konsekvenser i særdeleshed i mødet med andre, som nævnt i både analysedel 1, 2 og 3. De har internaliseret andres forventninger til dem på en måde, hvor andre (inkl. mig selv) ikke tolker de reaktioner, de bliver mødt med af andre, på den samme måde, som hjemmepasserne selv tolker dem. De har en klar opfattelse af, hvilke forventninger andre møder dem med. Forventninger som passer til hjemmepasserkategorien, og som endvidere er redegjort for i den øvrige del af nærværende analysedel. Forventningerne kan desuden handle om, den stolthed, som Ditte beskriver omkring det at være stået af hamsterhjulet. For hjemmepasserne kan det med netop ikke at leve op til kravene om præstation og acceleration være en ønsket tilstand, og hvor der af medlemmerne af kategorien er en stolthed over at gå imod disse normer. Ud fra dette kan den sekundære afvigelse bestå i en længerevarende arbejdsløshed, da det kan være svært at skulle ”træde ind i hamsterhjulet” igen, altså begynde at arbejde igen, da dette kan medføre, at man så ikke længere passer ind under hjemmepasserkategorien og dermed bliver ekskluderet fra gruppen. Den sidste informant, Signe, oplever som nævnt vanskeligheder ved at passe ind i gruppen, da hun netop ikke deler helt de samme værdier og adfærdsregler, som andre hjemmepassere, hvilket stemmer godt overens med, hvor Signe er i sin moralske karriere, som beskrevet i afsnit 5.3.2. Skal Signe indgå som et medlem af disse grupper, tvinger det netop Signe til at skulle pendle imellem forskellige identitetsfællesskaber, og da hun endvidere har en

modstand mod at få "den typiske hjemmepassertypes" identitet, stemmer det godt overens med, hvordan hun har vanskeligt ved at passe ind i hjemmepasser-gruppen. I øvrigt er der en god sammenhæng mellem dette, og hvordan hun er den af hjemmepasserne, som generelt udviser færrest tegn på sekundær afvigelse og dermed færrest tegn på at udvikle yderligere sociale problemer.

5.3.7. Pressionsgrupper og social etiket

De sociale kampe om anerkendelse, der blev beskrevet i analysedel 1, og som viser, at hjemmepasserne faktisk gerne vil anerkendes i samfundet, stemmer godt overens med, hvad der ifølge Goffman sker i stigmakategorierne. Han beskriver netop, hvordan der i stigmakategorierne kan være en pressionsgruppe til at fremføre deres sag over for pressen eller regeringen, som dermed kan sammenlignes med den sociale kamp om anerkendelse. Goffman beskriver endvidere, hvordan en af medlemmerne (eller flere) af kategorien repræsenterer gruppen, og at en af repræsentanternes vigtigste opgaver er at overtale offentligheden til at anvende en mere diskret social etiket på den pågældende kategori (Goffman, 1963). Flere af informanterne nævner, at de har observeret hjemmepassere, som særligt kæmper en kamp, og som de har valgt at observere fra sidelinjen. Den reaktion, jeg selv oplevede i gruppen på Facebook, hvor jeg søgte informanter, og som blev inddraget i analysedel 1, stemmer godt overens med det, Goffman beskriver, om at repræsentanternes vigtigste opgave er at overtale til at anvende "en mere diskret social etiket". At afsenderen af denne kommentar på Facebook protesterede mod anvendelsen af begrebet "hjemmepasser" kan tolkes som hendes måde netop at forsøge at overtale til at anvende en anden etiket, og som hun i kommentaren desuden kom med forslag til. Ønsket om en anden social etiket kan opstå på baggrund af, at gruppen eller kategorien er forbundet med et stigma, som gruppen eller enkelte medlemmer forsøger at løsrive sig fra. Igen kan nævnes, hvordan de informanter, der i projektets undersøgelse udtrykte den største modstand mod anvendelsen af begrebet "hjemmepasser", også var dem, der udtrykte den største mangel på anerkendelse og havde oplevet flest krænkelser. Det viser sig endvidere, at det samtidig stemmer godt overens med, at dem der havde mest modstand mod anvendelsen af begrebet, desuden var dem, der kæmpede kraftigst imod stigmatisering og havde den største erfaring med dette.

5.3.8. Delkonklusion

Generelt oplever hjemmepasserne sig som bærere af et stigma, som opstår, når de fortæller andre om hjemmepasningen, da der opstår en uoverensstemmelse mellem de forventninger, man typisk har til forældre i det nuværende samfund, og hvordan hjemmepasserne i stedet gør. De oplever derfor en manglende anerkendelse for at gøre det, de mener, er det bedste for deres børn, hvilket stemmer overens med, at man har tendens til at se bort fra personens øvrige egenskaber.

Hjemmepasserne bliver placeret i en stigmakategori med bestemte fordomme, fx at forældre der afleverer deres børn i institution er dårlige forældre og er derfor påpasselige med at nævne hjemmepasningen. Samtidig oplever de ubehaget, når de nævner det, hos både dem selv og hos den anden, og de oplever at være nødt til at "styre situationen", når de fortæller om hjemmepasningen. Hjemmepasserne bliver trukket ind i grupper med personer med samme stigma, og medlemskabet af disse grupper kan forbindes med sekundære afvigelser, da der er tegn på, at hjemmepasserne identificerer sig med denne gruppe og internaliserer deres forventninger. De kan derfor føle sig tvunget til at blive ved med at leve op til disse forventninger for fortsat at opnå accept fra gruppen, hvis værdier muligvis kan være en modstand mod præstationskulturen, og der er dermed risiko for at nå en fase i den moralske karriere, som kan føre til sekundære afvigelser.

Kap. 6 – Konklusion

Formålet med nærværende projekt var at undersøge udfordringer hos hjemmepassere i det nuværende samfund, og i dette afsnit vil jeg derfor svare på problemformuleringen, som lød, ”Hvilke udfordringer kan der være for den forælder, der vælger at hjemmepasse sine børn i et præstations-, accelerations- og arbejdsamfund?”.

Baggrunden for projektet bygger på forforståelser i form af bl.a. egne oplevelser som kortvarigt hjemmepasser, hvor jeg fik nogle negative erfaringer. Senere opnåede jeg en større forståelse af bl.a. anerkendelsesbetingelserne i det nuværende samfund og dets udviklingstendenser, som fik de negative erfaringer til at give mening ud fra et teoretisk perspektiv. Erfaringerne koblet med den teoretiske forståelse blev derfor udgangspunktet for projektet.

De tre ovenstående analysedele danner samlet set en forståelse af, at der af hjemmepasserne opleves udfordringer ved hjemmepasning i det nuværende samfund. Disse udfordringer opleves inden for de tre områder, jeg har valgt at fokusere på i nærværende projekt, netop anerkendelsesbetingelser, udvikling af identitet og oplevelse af stigmatisering. De tre samtidsdiagnoser, som er inddraget som en del af teoretiske ramme for projektet, har alle en betydning for de udfordringer, hjemmepasserne oplever. Hjemmepasserne oplever ringe anerkendelsesbetingelser, særligt på den solidariske sfære, hvilket kan begrundes i, at der i det nuværende samfund hersker nogle andre værdier og en fordring om at bidrage til fællesskabet gennem et arbejde, som dermed ikke stemmer overens med hjemmepassernes værdier eller . Der bliver derfor kæmpet kampe om anerkendelse både inden for den offentlige debat og inden for hjemmepassernes sociale netværk. Hjemmepasserne har tendens til at søge fællesskaber med andre hjemmepassere, såkaldt ”ligesindede”, hvor de sammen kan kæmpe sociale kampe om anerkendelse.

Hjemmepassernes muligheder for at udvikle en positiv identitet synes også at være forringet. Arbejdsamfundet og dets konsekvenser er en af årsagerne til dette, da hjemmepasserne oplever identitetsudfordringer i bl.a. mødet med nye mennesker. Hjemmepasserne har tendens til ikke at

nævne hjemmepasningen over for andre, men de nævner i stedet mere anerkendelsesværdige aktiviteter, såsom frivilligt arbejde eller aktiehandel, som de er bevidste om mødes med mere anerkendelse og i højere grad bidrager til, at de kan udvikle en sammenhængende identitet. At udviklingen af en positiv identitet er betinget af anerkendelse er dermed i god overensstemmelse med, hvad hjemmepasserne oplever. Der opleves af hjemmepasserne altså krænkede anerkendelsesforventninger og en generelt manglende anerkendelse for deres valg om hjemmepasning, som derved også har betydning for deres udvikling af en positiv identitet.

Desuden oplever hjemmepasserne sig stigmatiserede, som bl.a. viser sig, når der opstår en uoverensstemmelse mellem, hvad der forventes af forældre i det nuværende samfund (tilsyneladende social identitet), og hvordan hjemmepasserne i stedet varetager forældrerollen (faktisk social identitet). Dette fører bl.a. til manglende orden i den såkaldte samhandlingsorden, når de møder andre forældre, hvor der opleves ubehag hos både den ene og den anden part, bl.a. pga. de fordomme der ofte hører til den stigmakategori, hjemmepasserne kommer i. Der er tendens til, at der ses helt bort fra, at hjemmepasserne gør, hvad de mener, er det bedste for deres børn, hvilket ellers burde møde anerkendelse, men i stedet fokuseres der primært på uoverensstemmelsen mellem forventningerne, og hvordan hjemmepasserne har valgt at varetage forældrerollen. Stigmatiseringen spores endvidere i måden hvorpå hjemmepasserne har tendens til at gruppere sig i fællesskaber af andre hjemmepassere, hvilket medfører, at de ofte identificerer sig med de andre i grupper og internaliserer deres værdier og normer. Derigennem er der risiko for, at det kan være svært for hjemmepasserne på et tidspunkt igen at arbejde, da det er i overensstemmelse med normerne i gruppen, og dermed kan der opstå sekundær afvigelse i form af længerevarende arbejdsløshed. Grupperne kan dog også bruges til at søge støtte og vejledning til at håndtere stigmaet, samtidig med at den kan bruges til at yde et pres for bl.a. en mere "diskret social etiket".

Gennem projektet har mine forforståelser som nævnt været bragt i spil. Overvejende er disse forforståelser blevet bekræftet, da informanterne udtrykte samme erfaringer med hjemmepasningen, som jeg selv havde. Dog er der sket i udvikling qua det større fokus på børns trivsel i daginstitutionerne, som har forbedret anerkendelsesbetingelserne for hjemmepasserne og

dermed åbnet op for flere positive tilkendegivelser fra omgivelserne, end jeg oplevede. Den teoretiske ramme, som var en del af min forforståelse, blev i særdeleshed bekræftet gennem undersøgelsen, da hjemmepassernes beskrivelser i høj grad kunne kobles hertil. Min forforståelse er dermed i høj grad vist sig at være frugtbar for at opnå forståelsen for dette problemfelt, men den er samtidig blevet nuanceret, da jeg har opnået en større viden om, hvordan de teoretiske forståelser udspiller sig ud fra hjemmepassernes oplevelser.

Kap. 7 – Perspektivering

I nærværende projekt har begrebet om *solidaritet* bl.a. været inddraget. Axel Honneth og Ove K. Pedersen har som nævnt hver deres perspektiv på, hvad der kan betragtes som værende et solidarisk samfund. Med dette afsnit ønsker jeg at gå mere i dybden med, hvorvidt det nuværende samfund kan karakteriseres som et solidarisk samfund. Søren Juul beskriver i sin afhandling "Solidaritet, anerkendelse og retfærdighed", hvordan solidaritet grundlæggende handler om anerkendelse og retfærdighed (Juul, 2010). Gennem nærværende projekt er der konkluderet, at hjemmepasserne oplever svære anerkendelsesbetingelser, og at deres valg om hjemmepasning ikke synes at være anerkendelsesværdigt i det nuværende samfund. Men hvad så med retfærdigheden? Er det retfærdigt, at man som borger i samfundet kan træffe valget om at passe sine børn hjemme, imens andre forældre arbejder og bidrager til samfundet derved, imens deres børn bliver passet i daginstitutioner? Boje beskriver, hvordan der kræves af samfundet, at det viser solidaritet over for borgerne, og at borgerne viser samfundssind den anden vej. Med samfundssind menes en evne til at lade individuelle interesser vige for fællesskabets interesser (Boje, 2017). Er det i fællesskabets interesse, at hjemmepasserne vælger denne løsning, eller er det en individuel interesse, de ikke har været villige til at vige for. Og er det i øvrigt retfærdigt, at kun nogen har denne mulighed, da det økonomisk kræver en del ressourcer? Reelt set har alle ikke mulighed for at træffe en sådan beslutning på trods af, at der i ca. halvdelen af landets kommuner gives en ydelse til hjemmepasser. Ydelsen gives netop som nævnt ikke i alle kommuner og endvidere er ydelsen både lav og tidsbegrænset (Børne- og Undervisningsministeriet, 2020). Ydermere kræver beslutningen om hjemmepasning et stort mod og mentalt overskud, da der, som konkluderet i projektet, er en del udfordringer ved at hjemmepasse i form af netop manglende anerkendelse, vanskeligheder i forhold til identitetsudvikling og stigmatisering. Hvorvidt det er retfærdigt, at hjemmepasserne vælger denne løsning afhænger bl.a. af, hvordan man vælger at karakterisere begrebet "arbejde". Hjemmepasning kan som nævnt i analysedel 2 beskrives som omsorgsarbejde, der udføres i hjemmet, og ifølge Daniel Bertaux bør dette betragtes som værende arbejde på trods af, at det er ubetalt arbejde. Ifølge Thomas P. Boje kan medborgerskab ydes gennem "uformel hjælp", altså en frivillig aktivitet hvor det er *tid*, man bidrager med. Den uformelle hjælp kan bl.a. gives til ens børn, og der er flere feministiske forskere, der mener, at

lønnet arbejde og ulønnet arbejde bør have samme status, og at man bør se alt slags arbejde i én sammenhæng. Altså at begrebet "arbejde" dækker over både betalt arbejde, ubetalt arbejde og omsorgsarbejde (Boje, 2017). I den forstand er disse feministiske forskere altså enige med Bertaux i forhold til begrebet "arbejde". Burde det solidariske samfund så ikke betragte hjemmepasningen som både retfærdig og anerkendelsesværdig, da hjemmepasserne også yder en indsats, som i hvert fald ifølge dem selv på flere måder er til fordel for samfundet? De udtaler netop selv, hvordan hjemmepasningen kan bidrage til samfundet ved at lette presset på daginstitutionerne og endvidere udstyre børnene med en robusthed, som gerne skulle forebygge, at børnene senere skal modtage behandling for bl.a. depression, som så mange unge i dag får behandling for (Rigshospitalet, 2017), og som koster samfundet mange penge. De mener derfor selv, at de netop viger for individuelle interesser for i stedet at varetage fællesskabets interesser, altså at skabe gode og robuste samfundsborgere. Hjemmepasserne er altså villige til at ofre deres egen karriere, for en periode i hvert fald, for netop at tilgodese deres børns behov for nærvær, som efter deres overbevisning tjener til fællesskabet. Hochschild beskriver i bogen "Tidsfælden", hvordan undersøgelser viser, at kvinder, der arbejder (her henvises der til betalt arbejde), faktisk har et bedre helbred både fysisk og mentalt, end dem som ikke arbejder (Hochschild, 2003). Hjemmepasserne går dermed ifølge disse undersøgelser ligeledes på kompromis med både det fysiske og det mentale helbred, når de vælger denne løsning. Hvis hjemmepasningen kan betragtes som et arbejde, som bidrager til fællesskabet, burde det retfærdige samfund så ikke yde en form for velfærdsstatlig betaling for dette arbejde?

Retter vi igen blikket mod retfærdighed, kan der tilføjes, at den retfærdige institution ifølge Juul bygger på en god dømmekraft, hvor man evner at "*koordinere konkrete anerkendelseskrav (etiske, retlige, politiske og moralske) på en god og retfærdig måde i situationen*" (Juul, 2010). Endvidere beskriver han, hvordan den dømmekraft, der er tilstede i det nuværende samfund og i institutionerne er påvirket af økonomiske og administrative normer i højere grad end af de normer, der omhandler omsorg, anerkendelse og retfærdighed (ibid.) Denne dømmekraftsform kan derfor anvendes til at forstå, hvorfor kravet om anerkendelse til hjemmepasserne på nuværende tidspunkt og i det nuværende samfund ikke koordineres på en retfærdig måde, da hjemmepasningen ikke synes at være en økonomisk gevinst for samfundet.

Tages der udgangspunkt i Juuls anvendelse af begrebet solidaritet, når der skal redegøres for, hvorvidt det nuværende samfund er et solidarisk samfund, tegnes der umiddelbart et billede af, at der er langt fra det solidariske samfund, som ifølge Juul bygger på: "(...) en retfærdig fordeling af de samfundsmæssige anerkendelsesbetingelser, dvs. retfærdige institutioner" (Juul, 2010) og til det nuværende samfund.

Litteratur

Andersen, Maja Lundemark (2013): *Goffman og socialt arbejde, I: Steen Juul Hansen (red.)(2013): Sociologi i socialrådgivning og socialt arbejde.* Hans Reitzels Forlag, København

Becker, Howard S. (2005): *Outsidere.* Hans Reitzels Forlag, København

Bertaux, Daniel (2004): *Udsatte husholdninger,* i: Jacobsen, Michael Hviid & Tonboe, Jens (2014): *Arbejdssamfundet.* Hans Reitzels Forlag, København

Boje, Thomas P (2017): *Civilsamfund, medborgerskab og deltagelse.* Hans Reitzels Forlag, København

Brinkmann, Svend & Tanggard, Lene (2020): *Kvalitative metoder.* Hans Reitzels Forlag, København

Børne- og Undervisningsministeriet (2020): *Pasning af egne børn.* Hentet fra:

<https://www.uvm.dk/dagtilbud/typer-af-tilbud/pasning-af-egne-boern>

Caswell, Dorte & Dall, Tanja (2015): *Forståelser af arbejdsløshed og arbejdsløse,* i: Harder, Margit & Nissen, Maria Appel (2015): *Socialt arbejde i en foranderlig verden.* Akademisk Forlag, København

Danmarks Statistik: *Modtagere af tilskud vedr. privat pasning og pasning af egne børn efter tilskudsart, område og tid.* Hentet fra: <https://www.statistikbanken.dk/DAGTIL4>

Forskerzonen (2020): *Børns tidligste tilknytning har kæmpe betydning hele livet.* Hentet fra: <https://videnskab.dk/krop-sundhed/boerns-tidligste-tilknytning-har-kaempe-betydning-hele-livet>

Goffman, Erving (1959): *Hverdagslivets rollespil.* Samfundslitteratur, Frederiksberg

Goffman, Erving (1963): *Stigma*. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A.S, Copenhagen

Honneth, Axel (2003): *Behovet for anerkendelse*. Hans Reitzels Forlag, København

Honneth, Axel (2006): *Kamp om anerkendelse*. Hans Reitzels Forlag, København

Hochschild, Arlie (2003): *Tidsfælden*. Munksgaard Danmark, København

Hutchinson, Gunn Strand & Oltedal, Siv (2006): *Modeller I social arbejde*. Hans Reitzels Forlag, København

Jacobsen, Michael Hviid & Tonboe, Jens (2014): *Arbejdssamfundet*. Hans Reitzels Forlag, København

Juul, Søren (2010): *Solidaritet, anerkendelse, retfærdighed og god dømmekraft*. Hans Reitzels Forlag, København

Juul, Søren (2017): *Selvets kultur*. Hans Reitzels Forlag, København

Juul, Søren & Pedersen, Kirsten Brandsholm (2012): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori – en indføring*. Hans Reitzels Forlag, København

Jyske Vestkysten (2019): *Formand: Hjemmepasning af egne børn er en megatrend*. Hentet fra: <https://jv.dk/artikel/formand-hjemmepasning-af-egne-børn-er-en-megatrend>

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2015): *Interview*. Hans Reitzels Forlag, København

Lemert, Edwin (1951): *Social Pathology*. McGraw-Hill Book Company, INC.

Monrad, Merete (2018): *Tilvirkning af data*, i: Olesen, Søren Peter & Monrad, Merete, red. (2018): *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag, København

Olesen, Søren Peter (2018): *Analysestrategi*, i: Olesen, Søren Peter & Monrad, Merete, red. (2018): *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag, København

Paludan-Müller, Lars (2012): *Arbejdets betydning og identitet*, i: Goli, Marco & Hansen, Louise: *Beskæftigelsespolitik og socialt arbejde*. Forfatterne og Hans Reitzels Forlag, København

Pedersen, Ove Kaj (2011): *Konkurrencestaten*. Hans Reitzels Forlag, København

Petersen, Anders (2016): *Præstationssamfundet*. Forfatteren og Hans Reitzels Forlag.

Psykiatrifonden: *Den vigtige tilknytning mellem barn og forældre*. Hentet fra:
<https://www.psykiatrifonden.dk/viden/diagnoser/depression/den-vigtige-tilknytning.aspx>

Regeringen (2018): Parallelsamfund i Danmark. Hentet fra:
<https://www.regeringen.dk/media/4836/analyse-om-parallelsamfund-090218-final.pdf>

Rigshospitalet (2017): *Stigning i depressioner blandt unge kvinder*, hentet fra:
<https://www.rigshospitalet.dk/presse-og-nyt/nyheder/nyheder/Sider/2017/april/stigning-i-depressioner-blandt-unge-kvinder.aspx>

Rosa, Hartmut (2014). *Fremmedgørelse og acceleration*. København: Hans Reitzels Forlag

Rubington, Earl & Weinberg Martin S. (2011): *Social disorganization*, i: Rubington & Weinberg (2011): *The study of social problems*. Oxford University Press

Skytte, Marianne (2017): *Socialt arbejde*, i: Guldager, Jens & Skytte, Marianne, red. (2017): *Socialt arbejde*. Akademisk Forlag, København

TV2 FYN (2019): Hjemmepasning: Forældre finder løsninger sammen, så de kan passe deres børn selv. Hentet fra:

<https://www.tv2fyn.dk/odense/hjemmepasning-foraeldre-finder-losninger-sammen-sa-de-kan-passe-deres-born-selv>

Uggerhøj, Lars (2008): *Hvad er socialt arbejde – en indkredsning af et mangfoldigt og komplekst felt*, I: Hviid Jacobsen, Michael & Pringle, Keith (red).: *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*. Akademisk Forlag, København

Villadsen, Kaspar (2004): *Det sociale arbejdes geneologi – om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*. Hans Reitzels Forlag, København